

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
18/2017
6. máj 2017

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SIBÍRSKE ZÁPISKY MIKULÁŠA GACEKA Strana 4.

MAĎARSKÝ ŠOVINISTA MÁ SOCHU V KOŠICIACH Strana 5.

ROZHOVOR SO ZÁBOJOM BOHUSLAVOM KUĽHAVÝM Strana 6.

ALEXANDER BINOVSKÝ DOKTOR V ILEGALITE Strana 10.

SEREDSKÁ SPOMIENKA NA NAVRÁTILCOV Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Je pozoruhodné, ako sme na Slovensku po roku 1989 dokázali ohýbať význam slov. Samozrejme, najmä v boji o moc. V období rokov 1994 až 1998 bola takým pojmom polarizácia. Ján Čarnogurský (KDH) s Petrom Weissom (SDĽ) poukazovali na vtedajšieho predsedu vlády Vladimíra Mečiara a obviňovali ho z polarizácie spoločnosti. Nebolo by na tomto konštatovaní nič mimoriadne, ak by tak nepostupovali ľavičiari s pravičiarmi. V boji o moc im nestál v ceste ideologický konflikt medzi ľavicou a pravicou, ale subjekt moci.

Na začiatku deväťdesiatych rokov nebola verejnosť pripravená na pluralitný politický systém, ktorý sám osebe polarizuje spoločnosť. Preto obvinenie z polarizácie v tom čase znamenalo čosi neprípustné, nedemokratické. Ibaže k vytvoreniu straníckeho politického systému viedli práve konfliktné línie.

O stranách v uhorskom sneme sa hovorí už v 15. a 16. storočí. Za prvé moderné politické strany sa však považujú až whigovia a toryovia v anglickom parlamente v 17. storočí. Pre fungovanie politického systému je súťaž politických strán prirodzená. Ale ani systém politických strán nie je zárukou demokracie. Najmä ak cieľom politickej strany je zničenie demokracie a nastolenie diktatúry.

V minulosti ku kritikom partokracie patrili Winston Churchill, Charles de Gaulle, ale aj Edvard Beneš. Ten tvrdil, že najprirodzenejšou vlastnosťou politického straníctva je tendencia diktátorstva. Vyčítal mu aj mnohé ďalšie negatívne vlastnosti, ktoré však v praxi rád využíval. V súčasnosti tiež zaznievajú kritické hlasy voči straníckemu systému. Postavil sa proti nemu Igor Matovič (OĽaNO) a vytvoril hybridný systém. Stranu bez členskej základne, fungujúcu na báze vodcu. Jeho cieľom je riešenie nejakého problému. Otázne je, či sú tie problémy celospoločenského významu, alebo nimi rieši len vlastnú popularitu a preferencie.

Eva ZELENAYOVÁ

R - 201723

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823 18
9 770862 882007

„Nastolenie“ jazykového poriadku podľa menšinových predstáv

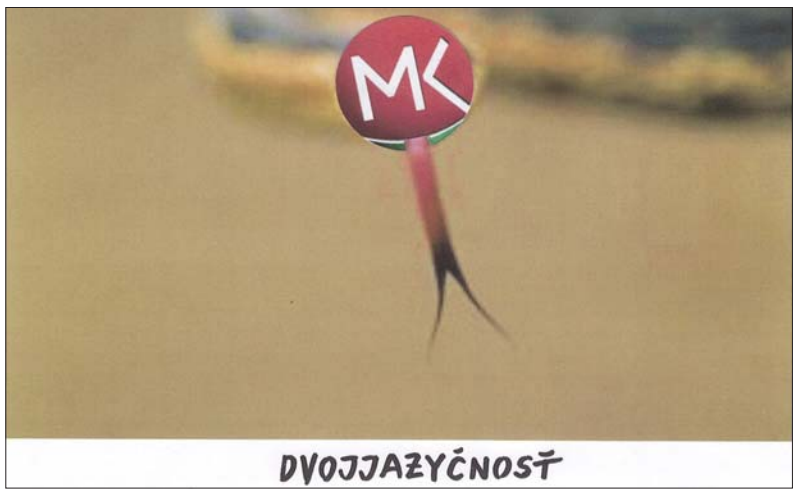
Za nepoužívanie maďarských názvov pokuty

Margaréta VYŠNÁ, Maroš SMOLEC – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Minister dopravy slovenskej vlády Á. Érsek a podpredseda slovenského parlamentu B. Bugár odhalili 21. apríla v slovenskom meste Komárno na železničnej stanici maďarský tabuľový ekvivalent názvu mesta Komárom. Touto dvojjazyčnou tabuľou mierne zneistia predovšetkým zahraničných turistov, ktorí si budú myslieť, že už dorazili do maďarského mesta Komárom na druhej strane Dunaja, pritom budú stále na Slovensku. Do konca septembra osadia ešte ďalších 54 tabúľ v maďarčine a jednu v rusínskom jazyku.

„Verím, že dvojjazyčné tabule prispejú k lepšej orientácii všetkých cestujúcich a zároveň budú pozitívnym impulzom pre vzájomné spolunažívanie obyvateľov v národnostne zmiešaných obciach. Robili sme to preto, aby sme využili možnosť tak, ako je vládne vyhlásenie, pretože plníme programové vyhlásenie vlády a takisto strany Most – Híd. Máme z toho dobrý pocit, pretože aj ľudia sú spokojní,“ povedal pre TASR Á. Érsek.

Za prvej ČSR založili v okrese Dunajská Streda oravskí kolonisti malú dedinku Hviezdoslavov. Dnes v nej stále žije väčšina Slovákov (68 percent) a necelých 19 percent príslušníkov maďarskej menšiny, ktorá si úplne prirodzene a spontánne osvojila rovnaký názov obce aj v maďarčine. Takýto prirodzený vývoj na slovenskom juhu prebiehal aj v iných obciach. Osádzanie dvojjazyčných tabúľ na staniciach je v podstate cielené usmerňovanie jazykovej situácie, nastolenie jazykového poriadku na slovenskom juhu „s uznaním maďarského jazyka ako úradného jazyka“ (Občianska vízia strany Most). Ak sa zavedú maďarské názvy, môžu sa nastoliť ďalšie požiadavky – dvojjazyčnosť, národnostné školy, ekonomická podpora spoza Dunaja, provokatívne pamätníky, školská a kultúrna autonómia, resp. samosprávy. „Symetriu“ treba

určiť najmä v legislatíve. Príležitosť prišla v roku 2011, keď vláda Ivety Radičovej schválila v rozpore s inou platnou právnou úpravou a bez akejkoľvek konzultácie s odborníkmi nový zoznam obcí, v ktorých občania patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej dvadsať percent obyvateľstva. Predkladateľ zoznamu – vtedajší podpredseda vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny Rudolf Chmel – navrhol v podobných prípadoch ako Hviezdoslavov používať umelo vytvorené maďarské názvy. Hviezdoslavov má napríklad označenie v maďarskom jazyku Vörösmajor.

■ AKO ZA HORTHYHO

Ďalším dôkazom sú v spomínanom zozname maďarské označenia obcí z obdobia najtvrdšej maďarizácie po roku 1867 a v období, keď tieto obce zabralo horthyovské Maďarsko. Napriek tomu, že maďarská menšina nikdy predtým ani potom tieto názvy nepoužívala. Úplne prirodzene si sama vytvárala názvy vo svojom jazyku paralelne so slovenčinou a dodnes ich používa. Nijaké medzinárodné dokumenty nepodporujú umelo vytvárané národnostné označenia, na ktoré sa menšinová reprezentácia odvoláva, hovoria iba o užívaní prirodzene vytvorených etnických označení, ak o ne menšina prejaví záujem. A podľa slovenských noriem aj to až na základe platného referenda v danej obci. Na maďarizačnú politiku dopláca i rusínska, ukrajinská a nemecká menšina. Až dvadsaťpäť obcí (aj obce s viac ako 40-percentným podielom rusínskej národnosti), v ktorých žijú tieto menšiny, bezdôvodne stratilo podľa nového zoznamu obcí právo oficiálneho označenia obce vo svojom menšinovom jazyku.

■ VEĽKOMAĎARSTVO

Niektorí maďarskí aktivisti nás denne presviedčajú o tom, že urobia všetko pre to, aby im slovenský juh patril. Dlhodobo vyvíjali snahy o zrušenie slovenských označení obcí po slovenských vlastencoch. Ako príklad slúžia známe iniciatívy v Gabčíkove, Kukučínove, Matúškove, Hurbanove a inde. Miestnymi referendami, ako napríklad v obciach Kolárovo či Tešedíkovo, sa snažili premenovať názvy na maďarské: Štúrovo na Párkány či Hurbanovo na Ógyala. Nadštandardná národnostná politika štátu dospela až tak ďaleko, že za nepoužívanie maďarských a maďarizačných označení obcí a dvojjazyčnosti hrozia obciam sankcie. Niekedy dokonca prísnejšie ako za porušenie zákona o štátnom jazyku.

3 OTÁZKY PRE: Ing. Vladimíra KLČA, riaditeľa Pieninského národného parku

Najstarší, najmenší, najkrajší a ešte mnohé naj...

● Návštevníci Zamaguria dlhé roky spájali Správu PIENAP-u s Červeným Kláštorom, ale vaše oficiálne sídlo je už viac rokov v niekdajšej synagóge v Spišskej Starej Vsi. Nie bez hrdosti ste mi poukazovali premenu tohto objektu, kde ste popri funkčnom zázemí vytvorili aj pôsobivé Infocentrum. Čo v ňom návštevníci nájdu?

Predstavuje hlavné pieninské biotopy – pôvodný pieninský les, flóru a faunu, rieku Dunajec, jaskyňu Aksamitku, ale aj kultúrne pamiatky, pamätihodnosti a krajinné jedinečnosti. Je v nej vyše sto druhov preparátov rôznych živočíchov, množstvo rastlín, ale aj skameneliny a horniny a ďalšie charakteristiky tejto „božej záhradky“, ako sa o Pieninách neraz vyjadrujú nadšení návštevníci.

● Nielen turisti, ale kvality tohto územia objavili dávno aj odborníci, ktorí Prielom Dunajca už v roku 1932 vyhlásili za prvý medzinárodný park v Európe. Pieninský národný park potom vznikol v polovici januára 1967. Máte teda polstoročie...

Začiatkom roka 1997 sa územie tohto najstaršieho a pre mňa aj najkrajšieho národného parku rozšírilo z pôvodných 2 125 na 3 750 hektárov. Vedie ním trasa náučného chodníka, ktorý bol tiež prvý v bývalej ČSR. Na území PIENAP-u je vyše tisícsto druhov vyšších rastlín a žije tu približne sedemtisíc živočíšnych druhov. Najväčším lákadlom je rieka Dunajec a tradičný splav na pltiach, NKP Červený Kláštor, obnovené kúpele Smerdžonka. Ročná návštevnosť Pienin je sedemstopäťdesiat- až osemstotisíc návštevníkov. Len cykloturistov bolo vlani stoosemnásťtisíc...

● To iste kladie nemalé nároky na neveľký kolektív vašich pracovníkov.

Zisťujeme stav populácií ohrozených živočíchov, rastlín a stav biotopov, ale aj výskyt inváznych rastlín. V poslednom období sa viac venujeme i práci s verejnosťou práve v spomínanom Infocentre. Teší nás, že sme túto prírodu zachovali bez toho, aby ju výraznejšie poznačila ľudská činnosť. Stále tu máme neopakovateľné pohľady na krajinu, bohatstvo flóry a fauny na takom malom území, čo by sme v iných častiach Slovenska našli len málokde.

Zhováral sa: Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 19/2017 SI PREČÍTATE

■ Deportácie boli tragédia, ktorej sa nevyhla nijaká krajina pod nemeckou kontrolou
■ Britský rozvodový precedens zabolí všetky krajiny Európskej únie, a poriadne
■ A. M. Húska, J. Chovan-Rehák a F. Vnuk – autori knižky Západ vs. Východ

Historický seminár v Nitre odkryl ďalšie biele miesta našej histórie

Z retribúcií sa stali politické procesy

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív

To, čo v médiách predchádzalo vedeckému semináru o Jozefovi Tisovi, by sa pokojne dalo nazvať mediálnym pohonom na cirkev. Médiá sa pýtali jej predstaviteľov, prečo vôbec organizujú seminár. Prečo nepozvali historika Ivana Kamenca, ktorý o slovenskom štáte a Tisovi napísal toľko, že by mohol z toho vyskladať knižnicu. Seminár vzbudil veľký záujem obyvateľstva, prilákal vyše tristo účastníkov. Odzneli na ňom prednášky renomovaných odborníkov z oblasti cirkevných dejín a práva.

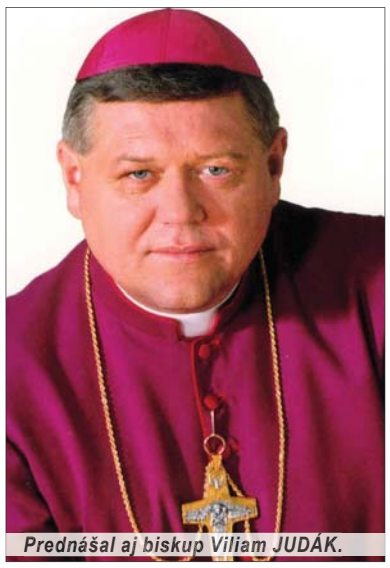
S Tisovou náukou o národe a štáte prítomných oboznámil Mons. ThDr. Pavol Zahatlan, PhD. Spomenul, že politika sa v čase Tisovho pôsobenia chápala ako služba národu. Tiso bol presvedčený, že národ tvorí duchovné spoločenstvo, ktoré sa dá udržať vnútornou duchovnou silou. Záujem národa kládol nad štát. Štát považoval len za prostriedok na rozvoj individuálnej existencie a na zabezpečenie životných potrieb národa.

■ **VATIKÁN A PREZIDENT**

Nitriansky diecézny biskup prof. Viliam Judák predstavil Tisa ako spolupracovníka biskupa Karola Kmeťka. Bol jeho osobným tajomníkom. Pripomenul, že Tiso bol tridsaťsedem rokov kňazom Nitrianskej diecézy. Ctil si cirkevnú hierarchiu a funkciu prezidenta si dal odsúhlasiť biskupovi. Dotkol sa aj židovskej otázky a povedal, že v Nitre i počas vojny ako jediná v Európe fungovala židovská škola.

Profesorka Emília Hrabovec objasnila vatikánsku diplomaciu v súvislosti s účinkovaním Jozefa Tisa vo funkcii prezidenta štátu. Uviedla, že pápež Pius XI. udelil požehnanie slovenskej vláde po nadobudnutí autonómie v roku 1938. Vatikán v autonómii Slovenska videl nielen nástroj na národnú emancipáciu, ale tiež zábranu na prenikanie ateizmu zo západnej časti republiky. Zdôraznila, že Vatikán sa veľmi zaujímal o osud Tisa a sám pápež prosil, aby mu bola udelená milosť. Kardinál Josef Beran však informoval pražskú vládu, že Vatikán nemá záujem o Tisa.

ThDr. Gabriel Brendza, PhD., poskytol svedectvo banskobystrického biskupa Andreja Škrábika a jeho postoje k Tisovi. Poukázal na rozpor v tom, čo sa traduje, a aká bola skutočnosť okolo vyznamenávania „esesáckych vrahov“. Povedal, že Husák v knižke o povstaní nehovorí pravdu o biskupovi Škrábikovi ani o povstaní.

Prednášal aj biskup Viliam JUDÁK.

■ **RETRIBUČNÉ SÚDY**

Michal Malatinský zhodnotil proces s Tisom v kontexte retribúcie na Slovensku. Uviedol, že retribučné súdy boli odplatou proti vojnovým previnilcom. Každá krajina mala svoje, no boli zneužité na politické procesy. Tresty smrti boli ukladané aj za verbálne prečiny a procesy mali znaky stanného konania. Na Slovensku boli zriadené ľudové súdy na okresnej a miestnej úrovni a Národný súd. Najvýznamnejším bol retribučný proces s Jozefom Tisom. Obžaloba obsahovala šesťdesiatpäť bodov skutkových viet. Zo sedemnástich Národný súd Tisa oslobodil. Iba štyri body sa týkali židovskej otázky a až tridsaťdeväť percent tvorilo obvinenie proti celistvosti ČSR. Nebol však vojnovým zločincom. Retribučné zákony mali charakter retroaktívnej justície. Boli vytvorené v rozpore s tradíciou európskeho súdnictva. Vtedajší predseda senátu Národného súdu Igor Daxner trinásť rokov od popravy Tisa 18. apríla 1960 spáchal samovraždu.

Napokon historik Martin Lacko predniesol príspevok o Tisovi v pamäti národa. Uviedol, že púte do Altöttingu, posledného miesta pobytu Tisa, boli zrušené v roku 1996. V jeho kláštornej cele prenocoval Ján Pavol II. aj kardinál Ratzinger, budúci pápež Benedikt XVI.

Inštitút prechodného pobytu sa stáva na Slovensku veľkým problémom

Iba zákon môže zabrániť zneužitiu

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet

Prechodný pobyt robí u nás roky problém najmä samosprávam. Tie žijú z daní a z poplatkov osôb, ktoré sú prihlásené na trvalý pobyt. Naopak, profitujú tie obce, v ktorých síce občania trvale nežijú, ale platia tam dane a poplatky za komunálne služby. Najnovšie sa však pridáva oveľa vážnejší problém, keď inštitút prechodného pobytu zneužívajú cudzinci.

Problém je natoľko vypuklý, že poslanci SNS predložili do Národnej rady Slovenskej republiky návrh novely zákona o pobyte cudzincov na území SR. Počet cudzincov zamestnaných na Slovensku narastá, každý tretí pracuje v Bratislave. Samozrejme, ani mesto, ani štát z toho nemajú nijaký ekonomický osoh, naopak, narastajú bezpečnostné riziká. Mnohé súkromné firmy však stále argumentujú tým, že nemajú dostatok zamestnancov, a tak ich musia dovážať zo zahraničia. Zodpovednosť za ich pobyt u nás pritom nechávajú na štát a samosprávy.

■ **OBMEDZENIE VEKU**

Poslanci v návrhu, o ktorom bude zákonodarný zbor rokovať v máji, navrhujú zavedenie podmienky veku na udelenie prechodného pobytu na cieľ štúdia u žiakov stredných škôl, ktorí sú občanmi tretích krajín. Podľa návrhu žiadateľ musí byť žiakom dennej formy štúdia strednej školy a ku dňu podania žiadosti o udelenie prechodného pobytu musí byť mladší ako osemnásť rokov. Ak ide o žiaka nadstavbového štúdia, kvalifikačného štúdia, špecializačného štúdia či vyššieho odborného štúdia, ku dňu podania žiadosti o udelenie prechodného pobytu musí byť mladší ako dvadsať rokov.

■ **KONIEC FINTÁM**

Poslanci SNS zároveň navrhujú vypustiť zo zákona možnosť získať prechodný pobyt na štúdium na jazykovej škole v Slovenskej republike. Chcú tým zabrániť zneužívaniu povolenia prechodného pobytu dospelými osobami aj na iné ciele, ktoré súvisia napríklad s nelegálnou prácou alebo s migráciou štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré predstavujú bezpečnostné riziko. „V praxi sú zaznamenané mnohé prípady zneužívania udelenia tohto cieľa prechodného pobytu na území Slovenskej republiky,“ argumentujú predkladatelia v návrhu. Uvedená zmena však nezakazuje cudzincom s oprávneným pobytom študovať na jazykovej škole v Slovenskej republike, len samotné štúdium na jazykovej škole nebude dôvodom na udelenie prechodného pobytu.

Regulácia pobytu cudzincov na Slovensku.

■ **LEPŠIE PONUKY**

Zamestnanci zo zahraničia sa budú v čoraz väčšej miere dostávať na Slovensko. V tichosti s tým rátajú aj najväčší zamestnávatelia v automobilovom priemysle. Tak sa vytvára tlak na nezvyšovanie miezd na našom pracovnom trhu, pretože cudzinci sú ešte stále lacnejšia pracovná sila ako naši aj tak už mizerne platení zamestnanci. Novela zákona o obmedzení možností na získanie prechodného pobytu u nás tak môže nepriamo vplývať aj na to, že zamestnávatelia budú musieť zatraktívniť svoje pracovné ponuky.

VŠIMLI SME SI

Zaujímavá a potešiteľná informácia o slovenskej diplomacii sa zjavila na stránkach časopisu Diplomat, ktorý vychádza v Londýne. Doslova sa v nej píše: „Ocenenie Európsky diplomat roka získal veľvyslanec SR v Londýne Ľubomír Rehák.“ Deviaty ročník ocenenia sa udeľoval v desiatich kategóriách na základe hlasovania členov vyše dvadsaťtisícového diplomatického zboru z vyše sto osemdesiatich diplomatických misií v Londýne.

Ocenenie pre našu diplomaciu

Ľubomír REHÁK.

„Víťazstvo v ankete vnímam ako ocenenie nielen mojej práce, ale činnosti celého slovenského veľvyslanectva v Londýne. Myslím, že toto ocenenie odzrkadľuje pozitívne hodnotenie predsedníctva SR v Rade EÚ v druhej polovici roka 2016, ktoré bolo v Londýne zvlášť náročné po tom, čo sa Spojené kráľovstvo v referende rozhodlo odísť z EÚ,“ povedal na margo udalosti veľvyslanec Ľubomír Rehák.

Ľubomír Rehák sa narodil v roku 1970 v Topoľčanoch. Na ministerstve začal pracovať začiatkom deväťdesiatych rokov. Ako perfektne jazykovo vybavený diplomat pôsobil v Moskve, Lisabone, Minsku, Bruseli a v Astane. Počas prvého päťročného pôsobenia v zahraničí na veľvyslanectve v Moskve bol asistentom veľvyslanca a pokrýval agendu vzťahov s krajinami Strednej Ázie. Po štyroch rokoch na veľvyslanectve v Lisabone bol európskym korešpondentom MZV SR – koordinátorom pre oblasť spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ. Počas nasledujúceho vyslania vo funkcii chargé d´affaires v Minsku zabezpečoval ako jediný slovenský diplomat aj miestne predsedníctvo Európskej únie. V Bruseli pôsobil ako veľvyslanec – predstaviteľ SR v Politickom a bezpečnostnom výbore EÚ, a po návrate do Bratislavy bol politickým riaditeľom MZV SR (generálny riaditeľ Politickej sekcie).

(ib)

Foto: zdroj MZV SR

Individuálna zodpovednosť a sociálny darwinizmus

Hrozí u nás konflikt generácií

Často sa zdôrazňuje, že kvalita civilizácie sa pozná podľa ohľaduplnosti k starým ľuďom. Pri použití tohto kritéria by zlatá medaila najskôr patrila Číne, kde je skon každého kmeťa dôvodom na hlbokú ľútosť, pretože s ním odchádza skúsenosť a múdrosť, ktorú holobriadkovia ešte nenadobudli. Iný názor zas preferuje agresívnu mladosť, ktorá jediná má právo rozhodovať o veciach verejných.

Je pohodlné, hoci nie veľmi etické smiať sa seniorom za ich nemohúcnosť, ale aj zároveň desiť sa agresivity niektorých mladých ľudí. Zložitejšie už je reálne vnímať posolstvá, ktoré sú adresované nám, zaraďovaným do strednej generácie. V podstate ich však zrejme ani prijať nechceme, pretože sú nám nepríjemné. Vravia nám do očí hneď niekoľko faktov, že hodnoty, ktoré si my vysoko ceníme, môžu byť vnímané inými ako úplne bezcenné. A tie, ktoré nepovažujeme za hodné svojej pozornosti, môžu byť cenené inými veľmi vysoko.

Individuálna zodpovednosť a sociálny darwinizmus je síce výborná vec pre mladých, zdravých, schopných, pracovitých a dravých jedincov, ale málokto už vraví aj to, že tí, ktorí nijaké z uvedených kritérií nespĺňajú, ho za taký výborný nepovažujú. Tam, kde hrozí sociálne vyradenie, za svoje skutočné aj domnelé práva sa zrazu začnú biť všetci. Ekonómia nepozná uspokojivé riešenie problému rozdeľovania generácií. Nepozná ho ani žiadna iná vedná disciplína. A pojem spravodlivosť,

ČO INÍ NEPÍŠU

hoci bol neraz a mnohými definovaný, patrí skôr do ríše rozprávok ako do modernej ekonomiky.

Ak dôchodcovia bojujú o väčší dôchodok, nerobia nič iné než exportéri, ktorí požadujú od štátu proexportnú politiku, živnostníci, ktorí chcú nižšie dane, mladé rodiny, ktoré by chceli príspevok na bývanie, či zahraniční investori vyžadujúci si osobitný režim. Všetci sa združujú do záujmových skupín vediac, že inak by svoje záujmy nepresadili.

Ak nevýhodou seniorov je, že nemôžu argumentovať budúcimi aktivitami, ale bývalými zásluhami, ich výhodou je početnosť. Ak slabou stránkou tých, ktorí sa priečia polícii, je intelekt, vyjadrovacia schopnosť a zrejme aj ochota nastavovať kožu za nie príliš ušľachtilé, v pozadí skryté ekonomické záujmy, ich silnou stránkou je ochota kedykoľvek a s kýmkoľvek sa fyzicky stretnúť. Stojí tu proti sebe záujem generácie tých, čo už majú viac za sebou ako pred sebou, a záujem tých, čo kvôli vlastnej budúcnosti otvorene nenávidia starých, chorých a slabých. Kto ich to však práve takto vychoval?!

(rkh)

Opäť maďarské sebaklamy?

Maroš SMOLEC

Maďarská vládna strana Most – Híd musí byť so svojou prácou za rok vo vláde viac ako spokojná. Napriek nízkym preferenciám po ostatných parlamentných voľbách a zásluhou prebehlíkov po rozpade Procházkovej strany Sieť si posilnili svoju personálnu pozíciu na slovenskej politickej šachovnici. To však nie je to najdôležitejšie. Menšinoví vládni zástupcovia sú skutočne agilní a pracovití. Cítia, že teraz majú šancu naplniť množstvo konkrétnych opatrení pre maďarskú menšinu na slovenskom juhu. Za ostatný rok dokázali vybaviť pre svojich voličov viac ako za čias Dzurindovej či Radičovej vlády, v ktorých sa určite mentálne i ideologicky cítili komfortnejšie ako v kombinácii so sociálnym Smerom či s vlasteneckou Slovenskou národnou stranou.

Ministerstvo dopravy patrilo strane Sieť. Procházkovho ministra Brecelyho nahradil Árpád Érsek z Bugárovho Mostu. Nenápadný politik, sympatický chlapík, ale predovšetkým výkonný politický manažér. Jeho výsledky práce za relatívne krátke obdobie sú až prekvapujúce. Najskôr dostali mestá na juhu Slovenska prednosť pri výstavbe mestských obchvatov, ktoré majú byť v budúcnosti napojené na tzv. južnú diaľničnú trasu z Bratislavy do Košíc. Novučký minister už vo februári dal pokyn, aby sa pripravovali obchvaty Šale, Komárna a Krupiny a rozširovanie Seneckej cesty pri Bratislave. Na Slovensku sú zaťaženejšie cesty. Najkritickejšia situácia je v Prešove a Ružomberku. Kolabujúca doprava je aj v okolí Kysuckého Nového Mesta, Prievidze, Vranova nad Topľou, Humenného či v Michalovciach. Ministerstvo síce deklaruje, že prípravné a obstarávacie práce sa realizujú aj na iných úsekoch, len akosi pomalšie... Zdržiavanie privoláva problém financovania. Ústavná dlhová brzda, na ktorú odblokovanie

KOMENTÁR

nemá vládny trojlístok dostatok poslaneckých hlasov, spôsobí po vyčerpaní eurofondov, že peniaze na ostatné obchvaty jednoducho nebudú.

Po cestách prišli na rad železničné stanice a nové vlakové spoje. Minister dopravy a podpredseda parlamentu B. Bugár osadili v Komárne tabuľu s maďarským ekvivalentom názvu mesta Komárom. Táto tabuľa môže zmiasť najmä zahraničných turistov, ktorí vystúpia v slovenskom Komárne a budú si myslieť, že sú už za Dunajom v maďarskom Komárome. Spoločne sa do konca septembra osadí päťdesiatštyri tabúľ na železničných staniciach miest a obcí. Len jedna tabuľa bude v rusínskom jazyku. Mnohí primátori či starostovia dotknutých samospráv by radšej videli prílev štátnych zdrojov do rekonštrukcií zanedbaných železničných staníc. Napriek tomu, že možnosť osadiť tabule bola na Slovensku už od roku 2011, podarilo sa to práve v súčasnosti. Najnovšie sa minister dopravy blysol aj tým, že už od júna tohto roku by mohli v železničnom grafikone fungovať priame rýchlostné vlakové spojenia z Bratislavy do Košíc južnou trasou cez Zvolen. Podľa ministra tento reálny projekt neohrozí vyhlásenú súťaž na priame vlakové spojenie Bratislavy s Banskou Bystricou. Rýchliky z Bratislavy do Košíc cez Zvolen boli v prevádzke aj v minulosti. V decembri 2015 sa zaviedli priame rýchliky z Bratislavy do Banskej Bystrice a cestujúci, ktorí smerujú z Bratislavy do Košíc, tak musia vo Zvolene prestupovať. Od júna už zrejme nie. Hádam to negatívne neovplyvní spojenie s Banskou Bystricou a ďalej na Horehronie, lebo aj tam žijú občania Slovenskej republiky, no výhradne Slováci.

Podpora menšinového obyvateľstva zo strany vlády je namieste. Je to európsky trend. Musíme veriť, že smeruje k intenzívnejšiemu spolunažívaniu medzi slovenským a maďarským obyvateľstvom na juhu našej vlasti. K hlbšiemu porozumeniu a užšej spolupráci. Takto to vnímane my Slováci aj v Matici slovenskej. Otázka je, či to takto vnímajú aj politickí predstavitelia maďarskej menšiny. Vláda by si mala všímať čoraz častejšie prejavy iredentistických skupín radikálov. Naposledy na futbalovom zápase medzi Dunajskou Stredou a Slovanom Bratislava futbaloví fanúšikovia domácich spievali maďarskú hymnu. Slovanisti začali pískať. Domáci usporiadatelia ich zo štadióna vytlačili a v pätnástej minúte sa pre nich skončil zápas, na ktorý si riadne kúpili vstupenky. A zlí boli slovanisti, a nie tí, ktorí verejne spievali na území zvrchovanej Slovenskej republiky hymnu iného štátu. Aj o tomto písal nebohý Jerguš Ferko vo svojej známej knihe Maďarské sebaklamy...

Pravdy nikdy nie je dosť

Eva ZELENAYOVÁ

Národná rada SR v roku 1996 odsúdila komunistickú ideológiu ako zločineckú. Ak teda demokratická spoločnosť považuje komunistický režim za rovnako zločinecký ako fašizmus či nacizmus, je nelogické, ak sa v spoločnosti objavujú názory pozastavujúce sa nad tým, že za prvej Slovenskej republiky bola komunistická strana zakázaná. Politický systém založený na kresťanských hodnotách odmietol komunizmus, ktorý slovenská spoločnosť v roku 1989 znovu odmietla.

Komunisti to, pravda, ľudákom zrátali a skôr než sa po druhej svetovej vojne oficiálne zmocnili vlády, ukázali svoju totalitnú tvár. Vešali a posielali do väzenia tisíce politických odporcov. Zabudli sme na to? Proamerická Markíza s pôžitkom odvysielala dobovú reakciu médií na návrat prvého slovenského prezidenta Jozefa Tisa z Nemecka: „Tiso sa vracia do svojej vlasti, v ktorej dal povraždiť svojich rodákov a bratov.“ Je signifikantné, že najostrejšie proti Tisovi zareagovala Markíza, veď Američania ešte počas vojny

POZNÁMKA

uznali londýnsku Benešovu vládu, čím Slovenskú republiku prakticky zlikvidovali. A Beneš spolu s komunistami sa po vojne surovo „odvďačil“ Slovákom za to, že si dovolili mať svoj vlastný štát a uchovať si identitu. Takú rozdielnu od českej. Lebo kým Slováci sa hlásili ku kresťanstvu, oficiálna pražská politika hlásala ideu: preč od Ríma. Komunistický výklad slovenských dejín zostal tlieť vo všetkých inštitúciách a pretrváva dodnes.

Zarážajúce bolo stanovisko izraelského veľvyslanca voči vedeckému semináru s názvom Mons. ThDr. Jozef Tiso, kňaz a prezident, ktorý organizovali Biskupský úrad v Nitre a Katedra cirkevných dejín RKCMBF UK. Izraelský veľvyslanec Zvi Aviner Vapni v tejto súvislosti vydal vyhlásenie. V ňom okrem iného uviedol: „Dnes, 24. apríla, je oficiálny Spomienkový deň výročia holokaustu v Izraeli. V Izraeli si pripomíname pamiatku šiestich miliónov Židov, ktorí boli zavraždení nemeckými nacistami a ich spojencami, medzi ktorými bolo aj stotisíc slovenských Židov. Slovenská vláda počas Tisovho režimu, ktorý v tom čase vládol na Slovensku, verejne a nadšene spolupracovala pri popravách slovenských občanov židovského pôvodu.“ A preto sa obrátil „na všetkých čestných ľudí, aby sa nezúčastnili a odmietli akúkoľvek spoluprácu na tomto podujatí“.

Izraelský veľvyslanec tým nepriamo označil organizátorov seminára za nečestných ľudí len preto, že organizovali vedecký seminár o kňazovi a prezidentovi prvej Slovenskej republiky. Samotný veľvyslanec poskytol dôvod na nutnosť organizovania takýchto vedeckých seminárov v záujme pravdy. Hoci oficiálne štatistiky hovoria o päťdesiatosem tisíc vyvezených, veľvyslanec tvrdí, že ide o stotisíc Židov zo Slovenska. Práve transporty Židov do vyhladzovacích táborov sú Tisovi pripisované ako jeho najväčšia vina. Pritom zo šesťdesiatich piatich bodov skutkových viet Tisovej obžaloby sa iba štyri týkali židovskej otázky. Tvorili iba šesť percent skutkov, za ktoré bol prvý slovenský prezident súdený. Až tridsaťdeväť percent tvorili skutky proti celistvosti Česko-Slovenska.

Historická veda je veľa dlžná Slovákom. Aj preto, aby sa nemuseli hrbiť pod nánosmi zmanipulovaných faktov svojich neprajníkov sú podobné semináre potrebné.

SPOZA OPONY

Prečo sa útočí na matičné vydavateľstvo

Dušan D. KERNÝ

Nedávno ma požiadal riaditeľ matičného vydavateľstva Stanislav Muntág, aby som niekoľkými slovami prispel k uvedeniu knihy môjho priateľa Maroša Bančeja v Bratislave. Rád som to prijal. Ocitol som sa na dobrom podujatí. Lesk dodali nielen najlepší slovenskí roková gitaristi, ale aj básnik, literát Ľubor Hallon ako brilantný recitátor a so sebe vlastným šarmom herecká osobnosť Robo Roth. Všetko Bančejovi priatelia. V publiku bolo mnoho ľudí prepojených s literatúrou a literárnym životom, ako povedzme nenapodobiteľný Andrej Ferko so svojím zžieravým sarkazmom a s neúnavnou ostroumnou kritikou. Zbierku podporil Fond na podporu umenia, ako aj Literárny fond.

Zbierku poézie sprevádzajú Bančejove vlastné fotografie práve také pôvodné svojou kompozíciou ako básne. Bančejove verše, trebárs v Daňovej balade, sa napokon čítali z pódia. Prenikavo zaujmú iróniou o dnešku vycibreným štýlom. A aj literárnou rehabilitáciou jadrných slov. Hovorí to človeku z duše. Bančejov verš Svetlo je prezlečená tma je nielen o tom, čo cíti bolesťou básnik vo veršoch, ktoré sa zjavne zrodili z utrpenia. Je to prenesene aj pomenovanie pomerov, kde temné sa vydáva za svetlo. Je to veta viet. Cítime to ako jedinci, ale je to aj o dobe. Neraz a teraz sa tu temno prezlieka za svetlo.

Nemal by som takto hovoriť polopatisticky o poézii. Ale tento verš som si pripomenul, keď som čítal na rozšírenom webe aktuality nepodpísaný (!) článoček o tom, že Vydavateľstvo Matice slovenskej vydáva knihy pochybných autorov. Medzi nimi napríklad rozprávky bývalého riaditeľa Slovenskej televízie z čias trojkoalície Smer-SD – HZDS – SNS. Na zozname pochybných z matičného vydavateľstva je aj autor knihy o Dubčekovi. Pochybný je tento priateľ o. i. Jozefa Mikloška a Antona Hykischa, lebo bol pred dvoma desaťročiami hovorcom predsedu národnej rady, ktorý bol v tom čase aj členom vedenia HZDS.

Túto knihu rozprávok nedávno za účasti azda najznámejšej a najstaršej aktívnej herečky a mimoriadne známej, ba slávnej Záhoráčky Márie Kráľovičovej a za účasti hovorkyne bývalej predsedníčky vlády Radičovej uviedli medzi čitateľov v Malackách. Kniha o Dubčekovi zasa získala vlani jednu z významných cien Literárneho fondu ako osobitne výnimočné dielo, bola podnetom na snahu urobiť na jej základe film s jedným z najznámejších ruských a svetových režisérov Končalovským; ten vlani dostal Zlatého leva v Benátkach za celoživotné dielo. Kniha o Dubčekovi mala mnoho prezentácií na Slovensku, v Čechách a v zahraničí a výborne sa predáva. Jej autor predtým napísal knihu o Clementisovi, popravenom v päťdesiatych rokoch, na jej základe hru uviedla RTVS. To tiež zozbieralo ocenenia a uznania.

Čitateľ si asi povie, že je psou povinnosťou matičných novín obhajovať, brániť zubami-nechtami matičné vydavateľstvo. Že je to vlastne nevyhnutné povinné cvičenie. Úprimne povedané vôbec, vonkoncom mi nejde o matičné vydavateľstvo a o jeho ediničnú politiku. Ide mi o slovenčinu. Tie knihy, ktoré som spomínal, svedčia o pestrom Slovensku, nie o čierno-bielom videní a o čierno-bielom slovníku. V časoch, keď za starého režimu napádali napríklad autorov povestného pamfletu Bratislava nahlas, ktorý ako lektor zaštítil Vladimír Mináč, tak si aspoň zvolili pseudonym. Aspoň si vybrali meno Piskorová – to vošlo do dejín. Dnes bezmenný článoček na rozšírenom webe nám hovorí jazykom totalitných pomerov. A o to ide. Prinajmenšom od roku 1945 je v slovenskej literatúre celá plejáda autorov, ktorí boli zakázaní, nielenže nemohli publikovať, ale ich mená sa nesmeli ani spomenúť, lebo boli stúpenci nevhodných strán, a neraz ani to. O tomto dlhom období, ktoré na Slovensku trvalo od jesene 1947 až do leta roku 1968 (a potom sa v inej podobe zopakovalo po roku 1970), hovorí v pôvodnej neprekonateľnej dokumentácii precízne Ján Bábik. Dúfam, že má nespochybniteľný a nekontroverzný životopis! Pretože jeho práce sú prístupné v tohtoročných knihách a časopisoch, hrôza pomyslieť – matičných.

SEBAOBRANA

V NR SR vznikla kauza okolo porušovania listového tajomstva. Vedúci Kancelárie Národnej rady SR Daniel Guspan vyzval Igora Matoviča z OĽaNO-NOVA, aby ak má dôkazy, že sa v kancelárii NR SR číta cudzia pošta, nech ich predloží, ale ak ich nemá, nech s obvineniami prestane. „Dôrazne sa ohradzujem voči klamstvám a divadlu, ktoré predvádza Igor Matovič. Matovič klame. Dôrazne sa ohradzujem voči tvrdeniam, že akýkoľvek zamestnanec NR SR alebo predseda Danko číta listy poslancov. Táto predstava je absurdná a zvrátená, nie je založená na žiadnom dôkaze ani indícii. Je to len politické divadlo," povedal D. Guspan.

Listové tajomstvo

Vedúcemu kancelárie je ľúto, že Matovičova kampaň dostáva pod tlak zamestnancov NR SR. „Sú to ľudia, ktorí si za päťsto eur mesačne čistého robia svoju prácu. Stojím si za tými ľuďmi, odkazujem im, aby sa nedali zlomiť, a ospravedlňujem sa im za obvinenia pána Matoviča," odkázal Daniel Guspan. Podľa jeho slov opatrenia súvisiace s korešpondenciou sú v platnosti už roky a sú štandardným nástrojom na základe odporúčaní ministerstva vnútra. „Listy sa nečítajú, ale tie identifikované ako bezpečnostné riziko sa kontrolujú, ale len v nevyhnutnom rozsahu," uistil D. Guspan s tým, že jeho nariadenie o zaobchádzaní s korešpondenciou prišlo po nových odporúčaniach rezortu vnútra.

Zdôraznil však, že sporné body týkajúce sa zadržiavania vulgárnych listov či pohľadníc a otvárania listov od anonymov a fyzických osôb boli pozastavené až do zasadnutia poslaneckého grémia, ktoré bude v máji. „Pozastavenie však neznamená, že sa bezpečnostné previerky nebudú robiť. Budú. Korešpondencia, ktorá je od fyzických osôb či anonymov a bude špecifikovaná ako možné riziko, bude umiestnená v objekte mimo NR SR a poslanci, ktorí sú adresátmi, budú vyzvaní, aby si ju prišli prevziať osobne. Ale budú musieť strpieť bezpečnostné opatrenia, ktoré trvajú niekedy aj päť hodín," avizoval kancelár.

Na otázku, ako mohli zamestnanci nečítať listy, keď v nich mali odhaľovať vulgarizmy, D. Guspan priznal, že jeho príkaz mal pomerne nešťastnú dikciu. „Mysleli sme tým pohľadnice, korešpondenčné lístky či texty na obálke. Listy sa však nečítajú," zdôraznil a tiež odmietol, že by sa v parlamente dlhodobo zadržiavala pošta. Išlo vraj len o jednu vulgárnu pohľadnicu pre Igora Matoviča a jeden list pre Borisa Kollára, ktorý mal vulgarizmus na obálke. Obe zásielky boli celý čas v podateľni. Kancelár zopakoval, že od jeho príkazu bolo skontrolovaných 789 zásielok, z ktorých bolo preverených tridsaťdeväť. „To si myslím, že je zanedbateľný objem. Medzi tými tridsiatimi deviatimi boli aj zásielky pre koaličných poslancov, je teda ťažké obviniť našich zamestnancov, že selektívne otvárajú poštu," dodal D. Guspan.

Igor Matovič v utorok 25. 4. vyhlásil, že Andrej Danko prikázal zamestnancom parlamentnej podateľne, aby otvárali listy adresované poslancom v prípade, že ich posiela anonym alebo fyzická osoba. Ak v liste nájdu vulgarizmy či dehonestujúci obsah, majú príkaz korešpondenciu poslancovi neodovzdať, tri mesiace archivovať a potom skartovať. Nuž, porušovať listové tajomstvo sa nepatrí. Lenže čo s takou poštou, ktorá je vulgárna podobne ako niektorí jej adresáti?

Robert LANDIS

Doc. Milota GACEKOVÁ-ZELINOVÁ o Sibírskych zápiskoch otca Mikuláša Gaceka

Ojedinelé svedectvá výnimočného autora

Zhováral sa Dušan D. KERNÝ – Foto: rodinný archív

Vydavateľstvo Matice slovenskej sprístupnilo verejnosti Sibírske zápisky Mikuláša Gaceka, Dolnokubínčana s viac ako pozoruhodným osudom. Jeho životopis a dielo boli dlhé roky známe len malému okruhu ľudí a aj jeho rodina sa v úplnosti dozvedela všetko postupne až po roku 1989. Vedecký tajomník Matice slovenskej Peter Cabadaj pri predstavovaní knihy na slávnosti v Dolnom Kubíne, kde sa osobne zúčastnila aj dcéra Mikuláša Gaceka, povedal: „Docentka Milota Zelinová sa výrazne podieľala na druhom vydaní Sibírskych zápiskov. Zakomponovala do nich opravy, ktoré otec doplnil a ktoré našla v jeho pozostalosti. Okrem toho autor dopísal ešte päťdesiat strán, ktoré nevyšli tlačou. Veľká časť Gacekovej pozostalosti sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine, niečo ešte vlastní Milota Zelinová." SNN preto požiadali o rozhovor jednu z dedičiek autorských práv Sibírskych zápiskov Mikuláša Gaceka, jednu z jeho troch dcér a jedinú žijúcu na Slovensku, doc. PhDr. Milotu Gacekovú-Zelinovú, CSc.

Spytujete sa na to, že spomínané Sibírske zápisky zrejme nie je všetko z písomnej pozostalosti Mikuláša Gaceka? Nie, nie sú, je to upravené nové vydanie z roku 1936, ktoré tiež vyšlo v Matici slovenskej. Prispela som k úpravám podľa želaní, ktoré zanechal otec. On už nechcel do ďalších vydaní dávať toľko podrobností a korešpondencie, ktorá sa týkala ostrosti sporov o presadenie slovenčiny v légiách. Celá podstata je však zachovaná a dnešný čitateľ môže získať úplný a ucelený obraz, ako to bolo v čase, keď Mikuláš Gacek bol zapisovateľom v légiách – v tej jednotke, kde boli aj ľudia, ktorí neskoršie mali vplyv na jeho životnú dráhu, resp. zamestnania – boli to neskorší ministri Ferdinand Čatloš, Rudolf Viest. Pravda, kniha vyšla už v roku 1936 a druhé vydanie až v roku 2015 – v roku, keď už uplynulo stodvadsať rokov od otcovho narodenia a štyridsaťpäť rokov od jeho skonu...

Milá Milota GACEKOVÁ-ZELINOVÁ.

● Ale je to originálny vklad do literatúry o česko-slovenských légiách, originálne a pôvodné svedectvo, ktoré rozširuje naše znalosti doteraz formované opakovanými vydaniami iných slovenských či českých legionárov...

Áno, Peter Cabadaj knihu označil za pozoruhodné literárne dielo, ktorému ani dlhý čas neubral na umeleckej a dokumentárnej hodnote a presvedčivosti. Povedal, že ide o mimoriadne cenný historický dokument o vzniku a formovaní légií. Pre mňa je to mimoriadne dôležité osobne, pretože s niektorými detailmi života môjho otca sa stretávam až v poslednom období, keďže tie najdramatickejšie udalosti sa stali v čase, keď som bola ešte dieťa.

● Nezažili ste teda to náhle odvlečenie otca sovietskymi vojakmi na jar 1945...

Neboli to bežné armádne jednotky, vojaci, bol to dnes všeobecne známy SMERŠ (v ruštine Smrť špiónom), čo boli zlopovestné jednotky vyčlenené z NKVD; vyhľadávali a násilne odvláčali do vtedajšieho ZSSR ľudí... Domnievam sa, že jeho kniha Sibírske zápisky bola jedným z „poukazov" na desaťročnú cestu po gulagoch, ale keďže vyšla iba po slovensky, dnes sa domnievam, že to nebolo len tak...

● Ale sovietskym orgánom bol predsa známy, a to dobre, inak a priamo...

Áno, už pred druhou svetovou vojnou bol známy ako rusista, prekladateľ literatúry a dramatickej spisby, jeho preklady hier sa hrali na našich popredných scénach ešte desaťročia po vzniku prekladov. Aj v dôsledku legionárskych sklamaní z vývoja v prvej Česko-Slovenskej republike s nádejou využil možnosť a stal sa kultúrnym atašé slovenského veľvyslanectva v Moskve v rokoch 1940 – 1941. Kto mohol vtedy tušiť, že bude medzi prvými na zozname SMERŠ-u...

● O tom všetkom sa vlastne podrobne dozvedáte až teraz...

Zásluhou mojej prostrednej sestry, dnes už nežijúcej Zory Kramerovej, v polovici deväťdesiatych rokov s istou podporou vtedajšieho fondu Pro Slovakia s miestnym historikom Dolnokubínčanom Petrom Hubom vydali knihu Gacekových denníkových zápiskov z rokov 1937 – 1944 pod názvom Surová býva vše pravda života. V roku 1995, tiež ich zásluhou, vyšiel Rovesník – priateľstvo s Jégém. Odvtedy doteraz vyšli len v roku 2015 Sibírske zápisky...

● Teraz vlastne na vás prešla nepísaná povinnosť sprístupniť doteraz verejnosti neznámu pozostalosť po otcovi.

Ostali ešte po ňom poznámky, a osobitne listy, bohatá korešpondencia, moskovské zápisky, ktoré som začlenila do rukopisu Päť osudových návratov Mikuláša Gaceka. Môj otec je jeden z tých Slovákov a malého okruhu slovenských spisovateľov, čo sa hádam dajú zrátať na prstoch jednej ruky, ktorí prežili roky v sovietskych gulagoch a potom im ešte bolo súdené zažiť aj rok 1968. Pre môjho otca to bolo o to bolestivejšie, že už v rokoch prvej svetovej vojny, v roku 1915, išiel na východný front s tým, že sa dá zajať; spomína, ako si pripravoval oslovenie ruského vojaka, ako sa to cestou na front učil povedať po rusky. Samozrejme, keď padol do zajatia, všetko bolo inak. Bez vzletných oslovení. Potom bol v légiách, po návrate, dávno po skončení prvej svetovej vojny, veď na spiatočnú cestu sa naloďovali vo Vladivostoku v júli 1920, žil okrem iného aj ako nielen uznávaný, ale i vyzdvihovaný prekladateľ z ruštiny. To vyvrcholilo diplomatickým pôsobením v Moskve. Potom strávil desať rokov gulagu. Vrátil sa vlastne až na Veľkú noc v roku 1955. Nasledovali roky nekončiaceho aj existenčného zápasu, a to aj po tom, ako v roku 1963 bol v ZSSR rehabilitovaný – a potom mu ešte bolo súdené zažiť august 1968! Je to mimoriadny ľudský osud. Preto som nielen spracovala jeho doteraz nikdy a nikde nezverejnené zápisky. Pravda, s jedinou výnimkou, na čom majú zásluhu práve Slovenské národné noviny. Pred rokmi uverejnili časť otcových moskovských zápiskov, nie sú teda prístupné ani v úplnosti a nie sú doteraz prístupné knižne.

O ČOM JE REČ

Kto Čechom rozdáva koblihy?!

Peter ŠTRELINGER

V Českej republike budú tento rok na jeseň parlamentné voľby. Osvedčené parlamentné strany majú nepochybne hlavy v smútku, predvolebné preferencie poukazujú na jednoznačné víťazstvo hnutia ANO. Posledné čísla hovoria, že Andrej Babiš má vyše dvadsaťsedem percent, kým sociálni demokrati strácajú o desať percent. Ak sa nič nestane, tak súčasný minister financií, pôvodom Slovák, stane sa budúcim českým premiérom. Mali by sme sa radovať: ďalší náš človek sa presadil vo svete a na Slovensku býva táto radosť o to väčšia, že sa tak deje u susedov, ktorí sú naši odvekí rivali aj po rozpade spoločného štátu – a to nielen v hokeji...

Andrej Babiš sa stal jedným z najbohatších ľudí v Česku ešte pred svojím vstupom do politiky. Azda práve to je pre českých voličov najpríťažlivejšie: keď vie niekto šéfovať firme, istotne bude vedieť riadiť aj štát. Pravda, úspešného slovenského podnikateľa pri vstupe do českej politiky dobehli informácie o tom, ako vlastne zbohatol?! Že to nebolo celkom kóšer so vznikom firmy Agrofert, ktorá sa viac-menej pretransformovala zo slovenského podniku zahraničného obchodu Petrimex, a že Andrej Babiš nezaobchádzal s nikým príliš v rukavičkách, aby sa napokon stal jediným vlastníkom, keď predtým vyfauloval ostatných spoločníkov. Viac o tom hovorí kniha novinára Dušana Valka s názvom Počestný Andrej Babiš, ktorá vyšla pred pätnástimi rokmi. Dušan Valko bol pred napísaním knihy známy ako redaktor televízie Markíza. Šokovala ma Valkova odvaha, s akou sa pustil do Babiša! Je to príbeh podobný životopisom viacerých dnešných oligarchov, ktorí svoj majetok získali v českej a slovenskej privatizácii. Kto si dnes trúfne o niekom z nich povedať, že sú to zlodeji? Sú to – celebrity! Zaželal som vtedy Valkovej knihe úspešnú cestu „od tieňov k svetlu", no tušil som, že sa kniha dlho neohreje na pultoch kníhkupectiev. A tak sa aj stalo: Babiš podal na knihu a autora žalobu, knihu stiahli rozhodnutím súdu z predaja, od autora vymáhali obrovské odškodné. Andrej Babiš vyhral neskôr aj súd s Ústavom pamäti národa, ktorý rozhodol, že vedome nikdy nespolupracoval s ŠtB. Ľudia tomu uverili, zvlášť pre českých voličov to nie je nijaký problém!

Preskočme pätnásť rokov od vydania Valkovej knihy – a vráťme sa na začiatok našej glosy. Proti Babišovi a jeho budúcemu víťazstvu v českých parlamentných voľbách nasadili jeho protivníci znovu najťažšie kalibre, aby ho zlikvidovali alebo aspoň skompromitovali. Na internetovom portáli www.Seznam.cz sa na odkrytie nekalých podnikateľských aktivít Andreja Babiša podujali dve najväčšie novinárske esá – reportéri Sabina Slonková a Jiří Kubík. Ich investigatívny seriál Zvláštní vyšetrování ponúka „Problém Andreja Babiša v šiestich bodoch". Reportáže majú naozaj nielen bombastickú, ale aj trpkú príchuť. Reportéri sa v nich sústredili na tragickú smrť obchodného partnera Agrofertu, podnikateľa Milana Sládečka, ktorý po nevydarenom obchode s Babišovým Agrofertom spáchal koncom minulého roka samovraždu. Najnovšie zverejnili príbeh riaditeľa firmy Kostelecké uzeniny Jána Bočka a Bohumíra Radu z Agra Jevišovice, ktorých tiež negatívne poznamenal biznis s Andrejom Babišom. Ján Boček sa v súčasnosti ukrýva pred ľuďmi vo svojom zrube na Vysočine a po prvý raz bol ochotný prehovoriť na kameru. Nie je to radostná výpoveď o bývalom priateľstve s Babišom, ktorý bol voľakedy u Kubíka častým hosťom, spolu hrávali šachy o stotisíc a Babiš mu vypisoval listy s vyznaním – „mám vás rád". A napokon, ako povedal Boček, po päťročnom stíhaní za údajné tunelovanie firmy sa za pomoci banky a štátneho zastupiteľstva Agrofert zmocnil Kosteleckých uzenín – holdingu, ktorý je dnes vlajkovou loďou Babišovho impéria. Bohumír Rada, bývalý majiteľ Agro Jevišovice, firmy, ktorá dodávala do Kosteleckých uzenín kurčatá, svedčí, ako mu jeho polia nejakí svalovci poliali herbicídom a zničili úrodu za štyri milióny, keď odmietol Agrofertu uhnúť z cesty. Podnikateľ Rada je presvedčený, že ľudia z dedín Babiša voliť nebudú. Podporia ho len tí z panelákov, ktorí si myslia, že je ľudomil, lebo im rozdáva koblihy (šišky).

Po horthyovcoch za necelé dva mesiace zostalo v Košiciach vyše päťsto obetí

Kto bol maďarský šovinista Sándor Márai

Pavol IČO – Foto: Štefan KAČENA

Spisovateľa Sándora Máraia často prezentujú ako humanistu a milovníka Košíc. S druhou časťou tohto tvrdenia by bolo možné súhlasiť; Márai naozaj považoval Košice za krásne a vznešené mesto, lenže k humanizmu mal zrejme ďaleko. Odzrkadľuje to jeho postoj k Slovanom, ktorých považoval za „hrozbu“, tiež jeho odmietavý postoj k vzniku prvej Československej republiky a najmä oslavovanie Horthyho „oslobodenia“ Košíc po Viedenskej arbitráži v roku 1938.

Podľa sčítania obyvateľstva z roku 1921 sa však pritom k maďarskej národnosti hlásilo iba necelých dvadsaťtri percent Košičanov, zatiaľ čo k slovenskej vyše šesťdesiat percent. Prevahu Slovákov v tomto meste potvrdzuje aj iný štatistický údaj z roku 1930, podľa ktorého tu žilo vyše štyridsaťdvatisíc Slovákov a 11 504 Maďarov.

■ **HORTHYHO VPÁD**

Z uvedeného už na prvý pohľad vyplýva, že Horthyho vpád do mesta väčšina obyvateľov Košíc nevnímala ako „oslobodenie“, ale skôr ako návrat temných čias maďarizácie. Pätnásťtisíc Slovákov a Čechov preto ušlo z Košíc ešte pred príchodom admirála Horthyho a rovnakému počtu Slovákov a Čechov sa podarilo odísť z Košíc aj v období, keď už bolo mesto okupované. O odpore Košičanov proti horthyovskej okupácii svedčí tiež skutočnosť, že len v období od novembra 1944 po polovicu januára 1945 bolo v Košiciach popravených viac ako päťsto osôb.

Proti vyčíňaniu fanatických Maďarov však „humanista“ Márai nikdy neprotestoval. Práve naopak. Stále sníval o Veľkom Maďarsku a svoje zvrátené predstavy o histórii Uhorska podal napríklad v knihe Zem, zem!... Tu predstavuje názor, že Uhorsko založili „čudácki kočovníci jedného orientálneho kmeňa“, čiže Maďari, tí vraj krajinu aj pokrstili, „... urobili z nej štát a počas storočí spoločnosť Maďarov doplnili Nemcami, Slovanmi, Židmi“. Ani náznakom teda nespomína výdatnú pomoc nitrianskych vojvodcov Honta a Poznana, ktorí prvého uhorského kráľa Štefana pasovali za rytiera a radili mu pri vytváraní Uhorského kráľovstva. Rovnako pre Máraia nebol podstatný ani vplyv Cyrila a Metoda na pokresťančovanie tejto oblasti. Uhorsko, ktorého súčasťou bola aj Nitra s pravdepodobne najstarším kostolom v celej strednej Európe postaveným na príkaz kniežaťa Pribinu, v jeho očiach pokresťančili Maďari. A na inom mieste v spomenutej publikácii zasa tvrdí, že „v Košiciach sa nikdy nehovorilo po slovensky“, že sa naňho „nenalepilo jediné slovenské slovo“ a že slovenský vplyv v Košiciach bol iba „slabý“.

Máraiova socha v Košiciach.

■ **INÉ PRAMENE**

Lenže už Matej Bel zaznamenal, že v Košiciach sa používal ako jeden z jazykov aj slovenský jazyk. Slovenčinu taktiež zaregistroval v Košiciach maďarský básnik Sándor Petőfi, ktorý mesto navštívil v štyridsiatych rokoch deväťnásteho storočia a o košickom moste cez Hornád, pri ktorom Košičania pozdravovali a požehnávali slovenských dobrovoľníkov z čias revolúcie v rokoch 1848/1849, píše J. M. Hurban vo svojich Rozpomienkach. Iný, vedecký dôkaz zasa podáva historik P. J. Šafárik vo svojej etnografickej mape s názvom Slovanský zeměvid, ktorá vyšla ako príloha diela Slovanský národopis v roku 1842. Aj podľa tejto mapy boli Košice najmä slovenským mestom.

Aký bol teda Sándor Márai? Azda humanista? Hrdina? Na základe skutočnosti, že je po ňom v Košiciach pomenované námestie s jeho sochou, divadelné štúdio a spisovateľovo meno nesie tiež základná škola spojená s gymnáziom (samozrejme, s vyučovacím jazykom maďarským), pamätná izba či kaviareň, mohlo by sa zdať, že išlo o osobnosť výnimočných kvalít. O osobnosť, ktorú si treba ctiť. Máraiov odpor k Slovanom a túžba po znovuobnovení Veľkého Maďarska však svedčia o tom, že úctu by mu mali preukazovať najmä maďarskí šovinisti. V tejto súvislosti pôsobí prinajmenšom kontroverzne skutočnosť, že na výstavbu Máraiovej sochy prispel najvyššou sumou práve Úrad vlády SR (odhalená bola v roku 2004 počas éry druhej Dzurindovej vlády). Pri soche sa taktiež každoročne konajú spomienkové akcie, na ktorých rečnia predstavitelia mesta Košice. Mesta, ktorého obyvateľov vyvražďovali maďarskí okupanti oslavovaní Sándorom Máraiom.

Po rokoch vznikol u nás Zväz zeleninárov a zemiakarov Slovenska

Jednotný postup slovenských zeleninárov

Ivan BROŽÍK – Foto : internet

Už nie konkurenti, ale spolupracovníci! Rozdrobený slovenský trh producentov zeleniny a zemiakov sa zjednotil. Už teraz je zrejmé, že osoh z rozhodnutia spojiť záujmy a sily do jedného zväzu budú mať nielen pestovatelia, ale aj zákazníci.

Novovytvorený Zväz zeleninárov a zemiakarov na Slovensku, ktorý zastupuje väčšinu slovenských pestovateľov a výrobcov zeleniny, si dal za cieľ zabezpečiť dlhodobo pevné postavenie a konkurencieschopnosť produktov slovenských pestovateľov na trhu. Hlavným súperom je zahraničná, často nekvalitná zelenina. Okrem definovania prvoradých cieľov si zväz na svojom valnom zhromaždení zvolil aj vedenie. Predsedom Zväzu zeleninárov a zemiakarov Slovenska sa stal Oliver Šiatkovský, podpredsedom Michal Šula a ďalšími členmi predstavenstva sú Ľubomír Šoky, Robert Kovács a Peter Slobodník.

■ **POTREBUJÚ JEDNOTU**

Po dlhom čase sa tak na Slovensku podarilo zjednotiť pestovateľov a výrobcov zeleniny. Stalo sa tak zlúčením Zväzu integrovanej produkcie zeleniny a Zeleninárskej únie Slovenska. Novovytvorený Zväz zeleninárov a zemiakarov Slovenska zastrešuje viac ako osemdesiat percent pestovateľov a výrobcov zeleniny v Slovenskej republike. „Ak chceme zlepšiť postavenie a konkurencieschopnosť slovenskej zeleniny a zemiakov na trhu, musíme byť jednotní. Pestovanie zeleniny má na Slovensku hlboko zakorenenú tradíciu, chceme ju spoločne obnoviť,“ povedal na valnom zhromaždení Zväzu zeleninárov a zemiakarov Slovenska, ktoré sa konalo 18. apríla v Maduniciach v okrese Hlohovec, novozvolený predseda zväzu O. Šiatkovský.

■ **NÁVRAT KVALITY**

Spoločným úsilím slovenských pestovateľov zeleniny a zemiakov je najmä zlepšenie dobrého mena slovenskej zeleniny a zvýšenie záujmu spotrebiteľov o domácu zeleninu. „Práve vďaka záujmu spotrebiteľov nakupovať pravú slovenskú zeleninu dokáže byť slovenská produkcia dostatočne konkurencieschopná voči zahraničnej, často aj nekvalitnej produkcii. Slovenská zelenina vyniká oproti dovážanej svojou čerstvosťou a kvalitou,“ pripomenul v Maduniciach M. Šula. Zákazníci v obchodoch by tak mohli už v blízkej budúcnosti s dôverou vyberať do svojich košíkov domácu zeleninu vypestovanú na Slovensku. Zväz však potrebuje zabezpečiť pre slovenských pestovateľov zeleniny porovnateľné legislatívne podmienky, ako majú ich kolegovia v Českej republike alebo v Poľsku. Súčasne chce zväz pomôcť novým záujemcom pri vstupe do odvetvia pestovania zeleniny, v ktorom je veľký potenciál.

■ **POTREBNÉ ZMENY**

Prudký pokles výmery pôdy pre zeleninársku produkciu, nedoriešené vlastnícke vzťahy k pôde, ale aj nedostatok pracovných síl sú hlavnými problémami slovenských zeleninárov. Taktiež nedokonalá legislatíva a nedostatočná pomoc zo strany štátu sú brzdou oživenia produkcie zeleniny na Slovensku. Pritom Slovensko má v rámci Európy najvhodnejšie pôdno-klimatické podmienky na pestovanie zeleniny a ovocia. Dovážame však takmer sedemdesiat percent celkovej spotreby týchto potravinových komodít. Nárast obrobených plôch by znamenal nielen postupný návrat k sebestačnosti, ale aj nové pracovné miesta. Veď napríklad: jeden produkčný hektár znamená potrebu minimálne jedného pracovníka, nehovoriac o následnom spracovateľskom priemysle.

■ **NAJVYŠŠÍ ČAS**

Slovenskí spotrebitelia už dávno a zúfalo hľadajú na pultoch predajní u nás kvalitný cesnak, cibuľu, dostatok domácej koreňovej zeleniny,

tradičné chutné domáce paradajky a papriky. Obchod ich síce zabezpečuje v dostatočnom množstve, ale chuťové a iné senzorické parametre nemôžu v nijakom prípade konkurovať doma vypestovanej zelenine. Na Slovensku sa možno síce dostať už teraz ku kvalitnej zelenine od samovýrobcov na trhoviskách, ale jej cena je dosť vysoká, aj keď je reálna a pokrýva náklady na jej dopestovanie bez väčšej miery zisku. Pri masovejšom pestovaní by sa náklady dokázali znižovať, a tým by klesla aj výsledná cenová ponuka.

■ **CHÝBA SYSTÉM**

Poľná zelenina sa na Slovensku pestuje na výmere od šesťtisíctristo do šesťtisícpäťsto hektárov; ide o stabilizovanú výmeru. Agrofirmám na spracovanie nadprodukcie však chýba spracovateľský priemysel. Pri cenách aj odberoch v tomto segmente podnikania vládne neistota, keďže stabilné zmluvné vzťahy neexistujú. V minulosti sa nadprodukcia, ktorú poľnohospodári nevedeli predať, spracovala v mraziarňach alebo v konzervárňach. Dlhodobo je tento sektor v úplnom rozklade a dodávať čerstvú zeleninu na trh predstavuje pre poľnohospodárov veľké riziko. Sú plodiny, ktoré sa dajú uskladniť, ale napríklad paprika alebo melóny nie. Produkciu treba predať do štyroch dní.

EKONOMIKA

Starodôchodca je dôchodca, ktorého penzia sa vypočítala podľa zákona o sociálnom poistení, ktorý platil do 31. 12. 2003, a je nižšia v porovnaní s výpočtom penzie po roku 2004 predovšetkým u tých, ktorí zarábali viac. Dôchodok podľa starého zákona rešpektoval viac solidaritu ako zásluhovosť, pri jeho výpočte sa prihliadalo na výšku hrubých miezd z piatich najlepších rokov z posledných desiatich rokov pred odchodom do penzie. Terajšia vláda už pripravila novelizáciu zákona o sociálnom poistení s účinnosťou od 1. 1. 2018. Podľa neho sa budú prepočítavať dôchodky len tých starodôchodcov, ktorých penzia by bola vyššia, keby sa vtedy určila podľa zákona platného od 1. januára 2004, ktorý už rešpektoval zásluhovosť.

Vyššie penzie starodôchodcom

Zákon bude rozlišovať dve skupiny dôchodcov v závislosti od času nároku na penziu. Prvú skupinu tvoria dôchodcovia, ktorým vznikol nárok na penziu pred 1. októbrom 1988. Pre chýbajúce záznamy sa ich vymeraná penzia nebude prepočítavať, ale sa zvýši od januára 2018 jednorazovo o pevne stanovenú sumu 25,50 eura. Podľa odhadu má ísť o trinásťtisíc ešte v tomto roku žijúcich starodôchodcov. Druhou skupinou sú dôchodcovia, ktorým penzie sa vypočítali podľa zákonov platných v období od 1.októbra 1988 do 31. decembra 2003. Prepočet sa uskutoční individuálne, bude sa rešpektovať, aby pri rovnakých počtoch odpracovaných rokov a rovnakom zárobku boli penzie prepočítané tak, akoby penzia sa im vypočítala podľa zákona platného od 1. januára 2004. Tento spôsob prepočítavania penzií sa bude od januára 2018 týkať asi osemdesiatosemtisíc starodôchodcov, u niektorých sa vraj nevylučuje ani 150-eurové jednorazové zvýšenie. Mesačná priemerná penzia by sa teda tejto skupine dôchodcov mala zvýšiť asi o štyridsaťpäť eur. Pre poriadok treba povedať, že prepočítanie dôchodkov opísaných kategórií sa už uskutočnilo a dôchodky sa čiastočne kompenzovali aj v rokoch 2006 a 2008. Po desiatich rokoch však dochádza k systematickejšiemu narovnaniu krivdy z minulosti tak, aby pri rovnakých podmienkach nároku boli penzie rovnaké bez rozdielu roku odchodu do dôchodku, čo treba pokladať za spravodlivé. Keďže prepočítanie bude trvať dlhší čas, môže sa stať, že rozhodnutie o zvýšení dostane starodôchodca v druhej polovici roka 2018 s doplatkom od januára 2018. Ak teda nastane táto situácia a starodôchodca umrie skôr, a teda vyššej penzie by sa nedožil, nárok na výplatu zvýšeného dôchodku prejde na manžela, resp. manželku. Konečná verzia prepočítania nových penzií starodôchodcov už prešla pripomienkami rezortov, a tak vládny návrh zákona sa môže posudzovať na najbližšom zasadnutí parlamentu.

Róbert HÖLCZ

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Sociálne siete dnes môžeme vnímať ako každodennú súčasť života mnohých z nás. Bežne ich využívame na udržiavanie kontaktu so svojimi známymi, no nezriedka sa stávajú tiež prostriedkom propagácie rôznych firiem, spoločností a inštitúcií. Výhodám týchto nových komunikačných možností sa čoraz častejšie prispôsobujú aj politické strany, ktoré ich najmä v predvolebnom období začleňujú do svojich mediálnych kampaní a prostredníctvom nich sa usilujú získať si volebnú priazeň voliča.

Predvolebná kampaň na sociálnych sieťach

Sociálne siete sú vďaka svojim technologickým podmienkam špecifickým komunikačným prostredím. Táto skutočnosť významne ovplyvňuje výslednú jazykovú a textovú podobu zámerov, o ktoré sa politické strany v predvolebnom období usilujú. Napriek významnej sile týchto činiteľov však ani komunikáty vznikajúce v prostredí sociálnych sietí nie je vhodné chápať ako typovo rovnaké, modelové a schematické. Konečná forma predvolebného komunikátu totiž viditeľne odráža mimojazykovú orientáciu jednotlivých politických subjektov a takýto text odzrkadľuje zameranosť na konkrétnu cieľovú skupinu voličov. Dochádza tak napríklad k publikovaniu totožného príspevku súčasne v slovenskom aj maďarskom jazyku na profile politickej strany Most – Híd, k častejšiemu uplatňovaniu abstraktných podstatných mien spájajúcich sa s nacionalistickým pozadím v komunikátoch politickej strany Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko či k takmer celebritnému a bulvárnemu prezentovaniu vlastného lídra politickej strany Sme rodina.

Na sociálnej sieti Facebook si však môžeme v rámci profilov všetkých politických subjektov s aktuálnym zastúpením v parlamente pred voľbami v roku 2016 povšimnúť, že osoby, ktoré v súvislosti s touto spoločenskou udalosťou zohrávajú významnú úlohu, sú vykresľované osobitým spôsobom. Volič je profilovaný ako pôvodca či hybná sila istej pozitívnej zmeny, ktorá by mohla po voľbách nastať, a politická strana je jej nástrojom a prostriedkom. Do boja o zmenu sa pritom zapája práve preto, aby naplnila požiadavky a želania voličov (napr.: „Už len 17 dní a padne rozhodnutie. Bude pokračovať bezbrehé rozkrádanie, alebo sa spojíme a štát konečne začne pracovať pre nás všetkých?“). Jednotliví politici uchádzajúci sa o volebné hlasy sú prezentovaní ako ochotné, aktívne, dynamické a iniciatívne osobnosti, ktoré však vystupujú vo vzájomne si konkurujúcich pozíciách (napr.: „Aby ste vedeli, ako náš politický systém funguje. Ľudia v pozadí ovládajú strany. Boli sme v Prahe vo FIO BANKE požiadať o úver, pretože Radoslav Procházka tvrdí, že mu dali úver 3 milióny eur na volebné preferencie. Boli sme šokovaní, čo nám na to povedali vo FIO BANKE.“).

Sociálne siete v predvolebnej kampani na Slovensku ešte stále zastávajú skôr doplnkovú a informačnú úlohu. Aj toto komunikačné prostredie však v spolupráci s ďalšími žánrami ponúka vhodné podmienky na realizáciu politického presviedčania, a to napríklad aj prostredníctvom vytvárania stabilných obrazov konkrétnych účastníkov volebného procesu.

Natália KOLENČÍKOVÁ, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB v Banskej Bystrici

Rozhovor so Zábojom Bohuslavom KUĽHAVÝM, jedným zo zakladateľov slovenskej postmoderny

Neblahý vplyv politiky na umenie

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Slovenský výtvarník Záboj Bohuslav KUĽHAVÝ sa narodil v roku 1937 v Závažnej Porube. Profesionálne sa vzdelával v ateliéroch popredných umelcov skupiny Mikuláša Galandu. Študoval súkromne u zakladateľa moderného slovenského umenia Martina Benku. Do slovenského výtvarného umenia vstúpil na začiatku šesťdesiatych rokov dvadsiateho storočia a ako jeden z prvých presadzoval na Slovensku postmoderné maliarstvo – možno ho teda považovať za jeho hlavného predstaviteľa u nás. Pútavé je, že k svojmu postmodernému prejavu dospel sám, postupne, v domácom kultúrnom prostredí, nezávisle od cudzích vzorov. V priebehu svojej tvorby sa dopracoval k novej kompozícii obrazu založenej na princípe „sústavy rozdielnych výtvarných polôh“. Zvolením rozdielnych foriem na jednom obraze si vytvoril vlastný, jedinečný rukopis. Ako jediný slovenský výtvarník získal významné ocenenie za svoju tvorbu počas svojho pôsobenia v USA v rokoch 1987 – 1988 od Metropollitan Museum of Art v New Yorku.

• Keby ste mali načrieť hlboko do pamäti a sprítomniť si vaše výtvarné začiatky, aké spomienky by to boli?

Moji rodičia ma počali v prvej Československej republike. Nepamätám sa odkedy, ale už od najranejšieho detstva som mal vzťah k ceruzkám. Najmä k takzvanej „tintovej tužke“, ktorá, keď sa povrch papiera mierne navlhčil, menila farbu. To mi vyložene učarovalo. No a kreslenie ma potom začalo sprevádzať životom, čiže mne bolo úplne jasné, čím sa chcem stať. Prejavilo sa u mňa to, čo som zdedil viac po mame ako po otcovi, teda takú nepoddajnosť, zanovitosť a nebál som sa ani v situáciách, ktoré boli dosť vypäté. To sa mi zišlo v mojich začiatkoch v šesťdesiatych rokoch, keď som vstupoval do výtvarného diania a objavoval som si svoju cestu. No a tá zanovitosť sa mi veľmi hodila aj oveľa neskôr, keď som v slovenských pomeroch narážal na nepochopenie a zámerné zamlčiavanie mojich názorov.

• S vašou dráhou výtvarníka sa spája viacero mien. Patria medzi ne výtvarné osobnosti ako Milan Laluha, s ktorým ste v Martine zdieľali istý čas ateliér, a majster Martin Benka, u ktorého ste súkromne študovali. Nakoľko boli pre vašu tvorbu dôležití?

S Milanom Laluhom sme si v našich začiatkoch našli mnoho styčných bodov v rámci chápania tvorby. Spoločne sme začali vystavovať, napríklad aj na pamätnej výstave v Jazdiarni Pražského hradu v roku 1963. Práve v polovici šesťdesiatych rokov som sa prepracoval k vyjadreniu svojho pohľadu na výtvarné umenie. Začal som rozmýšľať nad jeho smerovaním, nad úlohou jednotlivých takpovediac „plôch“ daného obrazu. Každopádne, bol to pre mňa základný impulz. Snažiť sa obrazovú plochu zložiť, skomponovať tiež z takýchto rôznorodých, obsahovo a významovo rozmanitých výrazových polôh. Kolegovia, s ktorými som sedel v pivárni, sa ukrutne začali smiať, keď som im povedal, prečo a ako to chcem robiť. No Milan bol s nimi o chvíľu typicky laluhovsky hotový tak pregnantne a kladne pre mňa, až sa to neodvážim takto verejne vysloviť, pretože on ďaleko pre slová nešiel. Iná vec však bola v prípade myslenia samotného Martina Benku. Ten mal myslenie, ktoré sa pohybovalo takpovediac v nadhľadoch. Jeho zaujímalo, ako si to ja predstavujem ďalej. A vtedy som mu povedal, že by som sa rád z tohto pre mňa monotónneho zobrazovania obrazovej plochy dostal do toho, ako to cítim. Skrátka, namaľovať na obraz rôzne výtvarné polohy. A on mi nepovedal niečo na spôsob, dajte si pozor, ale povedal: „Ja som si v živote kládol veľké a ťažké ciele. No potom sa pripravte, že budete celý život osamotený...“

• V odborných umenovedných kruhoch ste známy tým, že nad svojou tvorbou rozmýšľate v širších teoretických, ba priam filozofických súvislostiach a ako jeden z mála výtvarníkov postulujete svoje teórie aj písomne, pričom nezriedka prerastajú vaše umelecké teórie do praktického života a naopak.

Záboj Bohuslav KUĽHAVÝ.

Dovolím si zacitovať na úvod z môjho manifestu z roku 1969. „Staromajstrovská a súčasná tvorba sú dve rôzne strany toho istého problému. U obidvoch obrazová plocha pokrytá farbami je pocitovým výsekom časti celku. Maliarstvo neprišlo ďalej ako po kontrasty a šok. Prekročil som túto hranicu. Mojím cieľom je obraz zložený z rôznych (protikladných) pocitov sveta a im zodpovedajúcich rozdielnych výtvarných prvkov podľa vnútorného systému, ktorý určujem skúmaním seba a sveta.“ Skrátka, myšlienku jedného z kľúčových postáv postmoderny, filozofa a teoretika estetiky Wolfganga Welscha som rozviedol asi osemnásť rokov pred jej uvedením v knihe! Keďže som žil v prostredí, kde bolo veľmi ťažké získať kultúrne a tobôž maliarske informácie, až v roku 1982 som sa dozvedel, že sa vlastne zaoberám postmodernizmom. Samozrejme, mám k užívaniu, ba skôr nadužívaniu tohto termínu vážne výhrady. To, čo veľká časť výtvarných teoretikov za postmodernu označuje, ňou nikdy nebola ani nebude.

• Takže umenie, jeho teoretická báza je podľa vás spojená priamo s danou spoločnosťou, s jej vývinom, so vzostupmi aj s pádmi?

Nepochybne. V tomto novom tisícročí sa veda a maliarstvo priblížili k sebe na dotyk. A ak sledujeme dejiny umenia v priemete na samotné dejiny, tak nájdeme dosť príkladov vzájomného pôsobenia. Vezmime si taký čítankový príklad, akým bola renesancia. Na jednej strane diela velikánov, ktoré dodnes obdivujeme, stačí spomenúť mená ako Michelangelo, Leonardo da Vinci, Rafael a ďalší, na strane druhej únik spoločnosti z tesnej klietky stredovekých názorov a temna. Podobne sa môžeme pozrieť aj na pomerne nedávne obdobie a takzvanú dogmu „socialistického realizmu“. V súčasnosti je to však trochu komplikovanejšie. Globalizácia a masový nástup informačných technológií tlačia umeleckú scénu do akejsi zglajchšaltovanej podoby, keď manipulatívne médiá uprednostňujú najmä komerčné kritériá. Samozrejme, svoju úlohu zohráva aj spoločenská klíma v tom-ktorom štáte. Mám neodbytný pocit, že na Slovensku vplýva na umenie najmä prepolitizovanosť spoločenského života. A to, bohužiaľ, nie v rovine diskusie medzi jednotlivými názormi či prúdmi, teda ako ja uvádzam v synesteziálnej rovine, ale v rovine napádania „ideových“ oponentov, ich umlčiavania, zákulisných ťahov a podobných necností, na ktorých sa, bohužiaľ, časť tvorivých, no aj v úvodzovkách tvorivých ľudí horlivo zúčastňuje. Či už z nevedomosti súc zmanipulovaná médiami a okolím, alebo, a to je horšie, z nízkych pohnútok, akými je závisť či nenávisť.

• Ako vás ovplyvnil váš pobyt v USA? Po umeleckej stránke už bola v tých časoch Amerika do značnej miery krajinou, ktorá udáva trendy.

Do Ameriky som odišiel v polovici osemdesiatych rokov. Dôvody spomínať nebudem, boli rýdzo osobné. Skrátka, jedného dňa som ostal v byte len ja a môj pes. Za nejaký čas sme ja a pes sedeli v lietadle do USA. No a o pár rokov som sa vrátil na Slovensko. Čo sa výtvarného názoru týka, do USA som išiel už so svojou koncepciou maliarstva. V tom čase bola vykryštalizovaná a že v tamojšom umeleckom prostredí zarezonovala, len potvrdilo to, že je zmysluplná. Bez nejakého zveličovania – podaril sa mi úspešný prienik na tamojšiu výtvarnú scénu v meradle, ktoré dodnes nevedia niektorí ľudia predýchať. No jedna vec ma tam zaujala. Potreboval som sa zdokonaliť v živom jazyku, a to sa doma osamote dosť dobre nedá. Začal som teda pracovať v istom supermarkete. Ako vo všetkých amerických obchodoch tohto typu aj tam boli neustále v ponuke čerstvé jahody. Vec vo vtedajšom Česko-Slovensku viac-menej nevídaná. Ja som si všimol, že sa jahody míňajú pomaly a prípadní zákazníci ich viac-menej len automaticky vložili do vozíka. Rozhodol som sa usporiadať ich v košíčku podľa svojej výtvarnej teórie. Kolegovia sa najprv dívali, čo to stváram. Ale náhle predaj jahôd dramaticky stúpol. U nás by ma azda za chrbtom ohovárali, závideli kreativitu, tam však prišiel šéf a povedal mi, že do tejto metódy mám zaškoliť vybraných spolupracovníkov. No a, samozrejme, dostal som bonus. Tu vidím ten rozdiel medzi naším a americkým prístupom k nápadom a ku kreativite. Slovákov zrejme čaká ešte kus cesty, kým to naplno pochopia.

• Súčasná spoločnosť na jednej strane proklamuje svoj vzťah k umeniu, na strane druhej sa zdá byť čoraz povrchnejšia, zameraná na konzum. Napríklad na Slovensku takmer nikto nevie, že máte na svojom konte výrazný vklad nielen do slovenskej, ale i do celosvetovej koncepcie postmoderny v rámci umelecko-vedných teórií.

Poviem to na dvoch príkladoch. Keď som sa v roku 1988 v decembri vrátil z USA, kolega Vlado Kompánek mi dal ešte v júni 1989 podpísať „Několik vět“. Prišiel november a my sme spoločne s ďalšími výtvarníkmi, umelcami a aktívnymi ľuďmi založili VPN. Vzápätí mi bolo anonymne oznámené, že na Slovensku si ani „nepípnem“. Je poľutovaniahodné, keď sa takéto bezcitné, arogantné správanie praktizuje celé roky na jednotlivcovi. Keď však takéto konanie presahuje rámec jednotlivca a výrazne škodí občanom, tak v takýchto súvislostiach by mal mať takto postihnutý jednotlivec na svoju obranu prostriedky na úrovni štátu. Pretože najmä demokracia má vychádzať v ústrety tvorivým iniciatívam svojich občanov. Alebo novší príklad. Ešte predtým, ako Slovensko začalo predsedať Európskej únii, poslal som v roku 2015 pánovi Pellegrinimu, predsedovi NR SR, list s istými návrhmi, ktoré vychádzali aj z návrhu poslaného OSN, na ktorý mi daná inštitúcia odpovedala. Išlo o to, že by prostredníctvom verejnoprávnych médií bola aktivovaná takzvaná „aktívna spoločnosť“ ako prostriedok uvedenia do praxe synesteziálnych procesov. To znamená, že by sa rozbehla kampaň, aby koalícia aj opozícia počas nášho predsedníctva postupovali spoločne. Odpoveď mi dodnes neprišla. Čo dodať? Na základe mojich výsledkov mi dalo kredit The Metropolitan Museum ofArt v New Yorku. Bol som členom profesionálnej výtvarnej organizácie Silvermine v New Canaan vrátane galérií v USA. Mám za sebou rozpracovanie uznávanej teórie o prelínaní sa umeleckých postupov s praktickým chodom spoločnosti. No a výsledok, respektíve „odmena“? Mlčanie, a povedzme si priamo aj umlčiavanie mojich názorov.

Členstvo v Severoatlantickej aliancii už dávno nie je zárukou demokratického vývoja

Európska únia: hľadanie uprostred kríz

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Chladnokrvne a bez panikárenia sa musíme pozrieť skutočnosti priamo do očí, pretože je najvyšší čas zorientovať sa v krízach, ktorým Európska únia musí čeliť. Kým bratislavská politika a médiá sú zasypávané čoraz provinčnejšími škandálmi, Slovensko naliehavo musí mať sily všestranne prispieť k formovaniu politík EÚ a NATO. Jednou z dlhodobých kríz je vzťah Európskej únie a Tureckej republiky.

Je to hlboko previazané so strategickými záujmami Severoatlantickej aliancie NATO a s akútnou dlhodobou krízou na Blízkom východe. Osobitne pokiaľ ide o Sýriu a masovú, mnohomiliónovú masu migrantov z tohto štátu. A súvisí to aj s hlbokou krízou vo vzťahoch k Ruskej federácii.

Zobúdza sa nový diktátor?

■ EURÓPSKE DVERE

Rozprava v plenárnom zasadaní Európskeho parlamentu v stredu 26. apríla so šéfkou diplomacie Európskej únie Federicou Mogheriniovou, diskusia v ten istý deň s komisárom pre rozšírenie Európskej únie Johannesom Hahnom, ako aj čudný formát tzv. mini plenárneho zasadania europarlamentu, ktoré zvolal predseda EP Antonio Tajani, nám nedali jasnú odpoveď ako ďalej. A ani jasnú odpoveď na to, ako postupovať takticky a ako strategicky.

Začnime rozširovaním Európskej únie. Európska únia nezatvára Turecku dvere, ale najnovší vývoj ju núti hľadať alternatívy vstupu do spoločenstva. Dokonca, ak nezmení Turecko svoje smerovanie, treba zastaviť prístupové rokovania. Lenže toto je z kategórie zbožných želaní. Všetko, čo sa v posledných dvoch rokoch v Turecku odohralo, je jednoznačné smerovanie k prezidentskému systému, kde je vlastne v jedných rukách sústredená všetka výkonná, zákonodarná, ako aj súdna moc. To všetko bolo schválené v referende 16. apríla s pomerom 51,4 percenta za a 48,6 percenta proti pri účasti 85 percent voličov. Na základe toho Brusel povedal, že „výsledky samotného hlasovania počas referenda hlboko rozdelili Turecko a jeho občanov“. Celkovo ide o osemnásť ústavných zmien! Európska komisia priznáva, že „výrazne rozširuje právomoci tureckého prezidenta Recepa Tayyipa Erdogana“. A Benátska komisia označila zmeny „za nebezpečný krok späť pre turecký demokraciu“.

■ VÝNIMOČNÝ STAV

Schválených dodatkov k tureckej ústave je osemnásť. Zmeny formulovali dve vládne strany: Spravodlivosť a rozvoj (AKP) a Národné hnutie (MHP) po tom, čo poslancov vlani zbavili imunity. To viedlo k množstvu obvinení proti najsilnejšej opozičnej strane, umožnilo im zatvárať jej poslancov. Ostatným vrátane vládnych strán predviedli pred očami, čo sa im môže stať. Zároveň sa to všetko odohrávalo v čase vyhlásenia mimoriadneho, výnimočného stavu. A aj referendum sa konalo v podmienkach výnimočného stavu. Najvyššia volebná rada pritom pripustila, aby za platné hlasy boli uznané neopečiatkované obálky. Podľa opozície takýchto hlasov bolo jeden a pol milióna!

Europoslanci označili priebeh referenda za nespravodlivý a vyjadrili sklamanie nad spôsobom, ako prebehlo. Dnes je to málo, pretože nehovoria o tom, ako postupovala Únia, europarlament a eurokomisia v posledných povedzme piatich rokoch, aby podporili vtedy ešte mimoriadne nádejný demokratický proces v tejto strategicky významnej regionálnej mocnosti. Nikto nehovorí o tom, ako sme ako štáty EÚ prepojené s Alianciou NATO, ako sa navzájom tieto dve organizácie ovplyvňujú. Veď cieľom obrannej organizácie NATO je aj demokratický režim. V mene tohto sme tiahli do Afganistanu, Iraku... Zničili sme dnes už nejestvujúci štát Líbyu a v podstate aj Sýria je v stave, keď ako štát v predchádzajúcej podobe už zrejme nejestvuje. A pritom NATO poskytovalo Turecku principiálnu pomoc a prijímalo dôležité rozhodnutia na jeho podporu. Máme to chápať tak, že EÚ robila jedno a NATO druhé? Dnes je teda zrejmé, že členstvo v Aliancii NATO nie je zárukou demokratického vývoja a dodržiavania tzv. európskych hodnôt. Prečo by sme sa mali domnievať, že dokážeme v Ukrajine to, čo sme nedosiahli v Turecku?

■ ZÁNIK DEMOKRACIE

Kto len trochu sledoval dianie v Turecku za posledné roky, videl proces zániku demokracie. Išiel ruka v ruke s pozíciou neskrývanej sily, ako Turecko prijímalo európske pripomienky či výhrady. Poučenie z krízového vývoja vo vzťahoch s Tureckom je mnohostranné. Ukazuje sa, že dlhoročné ťahanie medového motúza prijatia za člena EÚ a prijatia do bezbariérového schengenského systému platilo na malé štáty, ako je napríklad Slovensko, ale rovnaký meter Brusel veľmi chybne uplatnil proti Turecku, krajine ekonomicky a vojensky sa mohutne rozvíjajúcej. A v pomeroch Blízkeho východu vždy strategicky dôležitej. Európu mátal multikulturalizmus, ale na druhej strane mnohí boli a sú aj dnes presvedčení, že Turecko nikdy nemalo byť kandidátom a nikdy nesmie byť členom EÚ. Ako Európania sme nikdy nenašli riešenie, čo robiť s 80-miliónovým členským štátom, ktorého členstvo by úplne zmenilo EÚ. A presne tak nevieme nájsť riešenie vo vzťahoch s Ruskou federáciou – všade nechávame otvorené otázky prerásť do veľkej a ako vidno aj neriešiteľnej krízy.

Spoločná kontrola Europolu dostala v Bratislave výraznú podporu a kontúry

Európa chce bojovať s terorizmom spoločne

Štefan ZLATOŠ – Foto: zdroj NR SR

Do hlavného mesta Slovenskej republiky prišlo takmer tristo delegátov zo všetkých krajín EÚ. Z toho dvadsaťdeväť predsedov parlamentov, jedenásť podpredsedov a päť delegácií zastúpených na nižšej úrovni. Na stretnutí okrem iných prehovoril predseda Európskeho parlamentu Antonio Tajani a podpredseda Európskej komisie pre pracovné miesta, rast, investície a konkurencieschopnosť Jyrki Katainen.

Národné parlamenty členských štátov Európskej únie vytvoria spoločnú parlamentnú kontrolnú skupinu na kontrolu činnosti Europolu (európsky policajný úrad), pričom každý členský štát bude do nej nominovať do štyroch členov. Bez ohľadu na ich počet však bude mať každá krajina v komisii jeden hlas. Slovensko tak bude mať v inštitúcii rovnakú „silu“, ako napríklad Nemecko či Francúzsko. Európa sa zaviazala bojovať proti terorizmu spoločne. Predseda Európskeho parlamentu to oznámil páve v súvislosti s otázkou zriadenia Spoločnej parlamentnej kontrolnej skupiny pre kontrolu činnosti Europolu.

■ NASTOLENIE JEDNOTY

Európska únia nikdy nebola nejednotnejšia, ako je dnes, pričom problémom nie sú jej inštitúcie, ale politická vôľa lídrov a členských štátov uberať sa rovnakým smerom. Počas konferencie predsedov parlamentov členských krajín EÚ to vyhlásil predstaviteľ Poslaneckej snemovne Luxemburského veľkovojvodstva Mars Di Bartolomeo. „EÚ by mohla vynikajúco obhajovať svoje záujmy vo svete, ak dokáže presadzovať svoje základné hodnoty. Môj názor je, že väčšina toho, čo EÚ dokáže v zahraničí, závisí od toho, čo Únia dokáže doma,“ povedal Di Bartolomeo s tým, že budúcnosť EÚ ako globálneho hráča viac ako inokedy súvisí so stavom Únie samotnej.

Predseda poľského Sejmu Marek Kuchciński vyjadril názor, že EÚ potrebuje jednoznačne zmenu smeru a opretie sa o hodnoty. „Vracanie sa k základným hodnotám je spôsob, ako budovať jednotu. To je to, čo môže Úniu posilniť,“ povedal. Navrhol tiež, aby sa oprava EÚ začala tým, že sa bude posilňovať úloha národných parlamentov. „Skupiny národných parlamentov by mali mať právo predkladať európsku legislatívu a mali by mať aj právo veta,“ odkázal.

■ EÚ PO BREXITE

„Európski občania majú v rukách budúci vývoj v Európe. Mali by cítiť, že oni sú vlastníkmi budúcnosti Európy. Naše členské štáty budú

Stretnutie predsedov parlamentov v Bratislave.

tvoriť novú európsku 27. Potrebujeme preto nové smerovanie, obsah a záväzky,“ apeloval na delegátov bratislavského rokovania, predstaviteľov parlamentov členských krajín EÚ podpredseda EK pre zamestnanosť, rast, investície a konkurencieschopnosť Jyrki Katainen. Vyslovil želanie, aby do konca roka 2017 mali všetky národné parlamenty a vlády vlastný náhľad na budúcnosť EÚ a poskytli svoj zoznam opatrení a toho, čo od Únie očakávajú. „Predseda EK Jean-Claude Juncker ich zozbiera, pripravia sa a tie budú determinovať budúce kroky,“ sľúbil Jyrki Katainen.

Predseda Národnej rady SR Andrej Danko pripustil, že Európsku úniu čaká ťažké obdobie. Zdôraznil, že niet inej cesty v rámci EÚ ako byť jednotní. „Predseda Európskeho parlamentu Antonio Tajani nás upozornil na ťažké časy, ktoré Úniu čakajú z hľadiska jednotnosti, a konštatoval, aké ťažké a náročné je v jednotlivých štátoch chrániť moc pred stranami, ktoré rozsievajú extrémizmus, xenofóbiu a rozbíjajú EÚ. Takýmto silám sa musíme postaviť,“ vyhlásil predseda NR SR. Za najvážnejšiu Tajaniho výzvu označil Andrej Danko upozornenie, že nijaký členský štát Únie nedokáže byť sám partnerom mocnostiam, ako sú USA či Čína. „Všetkým treba ukázať, že niet inej cesty ako EÚ. Najmä na Slovensku je výzvou, aby občania cítili väčšie sociálne istoty tak, ako ich cítia občania starších členských krajín,“ smeroval odkaz predseda nášho parlamentu už skôr do domácich politických vôd.

■ VIAC EURÓPY

Toto heslo vždy Slovákov vystraší, ale naozaj potrebujeme viac Európy najmä v otázke čelenia imigračnému tlaku. Z Bratislavy práve preto vyšiel veľmi silný signál o posilnenom boji proti terorizmu a kriminalite. Európa totiž chce chrániť svojich občanov. Európska únia však nečelí len hrozbe terorizmu, ale aj migrácii. Aj preto potrebujeme viac Európy. Nevyhnutné je tiež posilniť európsky priemysel, riešiť nezamestnanosť, a to najmä mladých ľudí. Viac Európy sa žiada aj v konkurencieschopnosti, najmä ázijským regiónom a trhu USA. Viac Európy v tomto zmysle znamená jednoznačne lepšiu a pokojnejšiu budúcnosť jej občanov.

Živosť a životnosť dolnozemských tradícií

Gabriela HAMRANOVÁ – Foto: DZS ČR Nadlak

V Nadlaku uprostred marca sa už po deviaty raz stretli kultúrni, vedeckí, organizační pracovníci z Dolnej zeme i zo Slovenska, aby si pripomenuli výročie narodenia Ondreja Štefanka (18. 3. 1949 – 20. 2. 2008), neúnavného organizátora kultúrneho diania v Nadlaku, na Dolnej zemi i v ostatnom zahraničí, zároveň básnika, literáta, prekladateľa, bibliografa. Na jeho počesť udeľuje Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska v Nadlaku v spolupráci s Demokratickým zväzom Slovákov a Čechov v Rumunsku, so Svetovým združením Slovákov v zahraničí a s finančnou podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Cenu Ondreja Štefanka.

V roku 2017 ju za literárnu tvorbu získali Ján Labáth, básnik i prozaik a prekladateľ zo Srbska, a spisovateľka, novinárka a pedagogička Anna Rău-Lehotská z Nadlaku. Za spolkovú a organizačnú činnosť udelili cenu Anne Tomanovej-Makanovej zo Srbska. V laudáciu ich prínos ocenili Katarína Melegová-Melichová, Patrik Šenkár a Michal Babiak. Na udeľovaní ceny a slávnostnom otvorení konferencie sa zúčastnili viaceré významné osobnosti politického a spoločenského života zo Slovenska

SLOVÁCI ZA HRANICAMI

a z Rumunska: poslanec NR SR Anton Hrnko, štátny tajomník MZV Lukáš Parízek, veľvyslanec SR v Rumunsku Ján Gábor, poslanec DZS ČR v rumunskom parlamente Jarko Furdík, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ján Varšo, generálny konzul SR v Békešskej Čabe Igor Furdík, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský, predseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku Adrián Miroslav Merka a ďalší. Prítomná bola aj Tatiana Štefanková, dcéra Ondreja Štefanka.

Na udeľovanie ceny každoročne nadväzuje medzinárodná vedecká konferencia. Jej téma sa z roka na rok mení, vždy sa vzťahuje na Dolnú zem. Po vlaňajších „divadelných múzach“ sa tento rok venovala národopisným aspektom v kultúre dolnozemských Slovákov. Hlavný referát K prínosom a podlžnostiam národopisného záujmu o dolnozemských Slovákov predniesol Ján Botík, vlaňajší nositeľ ceny Ondreja Štefanka. Na neho nadviazali Katarína Melegová-Melichová (Srbsko), Jaroslav Čukan (Slovensko), Alžbeta Uhrinová (Maďarsko), Dagmar Mária Anoca (Rumunsko) a Marta Botíková (Slovensko). V ďalších štyroch blokoch sa za dva dni vystriedalo tridsaťštyri prednášajúcich.

Neveľké mesto Nadlak neďaleko rumunsko-maďarskej hranice stalo sa na dva dni centrom slovenského vedeckého diania. Vďaka za to patrí organizátorom, ktorí si zaslúžia uznanie za náročnú prípravu a skvelý priebeh podujatia, ale aj za vytvorenie tvorivej a príjemnej atmosféry. Ich príčinlivosť zhodnotil aj štátny tajomník MZV Lukáš Parízek: „Je neoceniteľné, koľko námahy vkladajú dolnozemskí Slováci do živých slovenských tradícií.“

NA MARGO

Západní Spojenci si vraj boli úplne vedomí rozsahu nacistického holokaustu dva a pol roka skôr, než bol oficiálne prijatý. Uvádza to vo svojom článku agentúra Sputnik s odvolaním sa na najnovšie zverejnené dokumenty OSN, ktoré boli predtým tajné. Materiál odhaľuje, že napriek vedomostiam sa obetiam holokaustu pomohlo veľmi málo. Desiatky rokov tajné dokumenty http://www.unwcc.org/documents/ dokazujú, že už v decembri 1942 USA a Veľká Británia vedeli o tom, že prinajmenšom dva milióny Židov bolo zavraždených a ďalším piatim miliónom hrozila poprava.

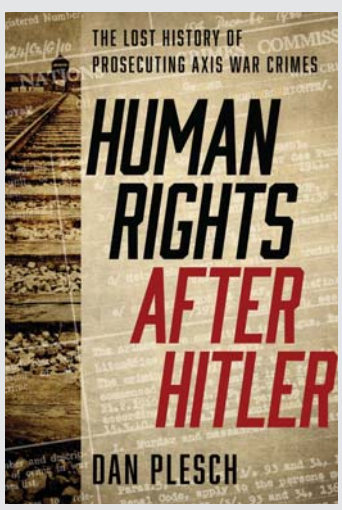
Utajený holokaust

Odhalenia prinášajú pre niektorých ľudí šokujúce informácie o tom, že Západ chcel zabrániť Židom a ďalším obetiam holokaustu dostať sa na územia Spojencov. V marci 1943 Viscount Cranborne (minister vo vláde Winstona Churchilla) uviedol, že Židia by nemali byť považovaní za osobitný prípad. Dodal vtedy, že Británia bola príliš zaplnená utečencami na to, aby im mohlo byť poskytnuté bezpečné útočisko. Okrem toho dôkazy naznačujú, že proti nacistickým pohlavárom bolo vypracovaných oveľa viac obvinení v porovnaní s tým, koľko ich bolo následne v Norimbergu súdených. Avšak úsilie o stíhanie týchto jednotlivcov Rooseveltovým vyslancom komisie pre vojnové zločiny pri OSN Herbertom Pellom bolo blokované predstaviteľmi amerického ministerstva zahraničia. V tejto súvislosti Sputnik pripomína, že určitá časť nacistických pohlavárov bola po vojne v rámci operácie Paperclip presunutá do Spojených štátov. Následne množstvo z nich sa po vojne podieľalo na vytvorení vojensko-priemyselného komplexu Spojených štátov a jeho bezpečnostného aparátu, akým je napríklad CIA. Vedci ako Werner von Braun (šéf oficiálneho nacistického vesmírneho programu) a Hans Kammler (šéf iného vesmírneho programu) po operácii Paperclip participovali na vytvorení oficiálneho vesmírneho programu NASA a tajného programu pod názvom Solar Warden.

Rezort diplomacie USA sa obával, že hospodárske vzťahy medzi Spojenými štátmi a Nemeckom by mohli byť po vojne narušené, v prípade ak by išli v stíhaní ďalej. Okrem toho aj britskí politici verili tomu, že mnohí nacisti budú musieť zostať na slobode s cieľom pomôcť pri povojnovej obnove Nemecka.

Pred zverejnením uvedených dokumentov musel každý, kto mal záujem o ich naštudovanie, dostať súhlas svojej národnej vlády, ako aj súhlas generálneho tajomníka OSN. Rovnako mu bolo odopreté právo robiť si poznámky.

(rkh)

Deportácie boli tragédia, ktorej sa nevyhla nijaká krajina pod nemeckou kontrolou

O sporných transportoch z marca 1942

František VNUK – Foto: archív SNN

Štrnásty marec a tiež osemnásty apríl sú vždy príležitosťou pre všetkých kritikov a nežičlivcov slovenskej samostatnosti prevetrať staré predsudky a oprášiť svoje, neustálym opakovaním ošúchané výčitky na adresu tých, čo slovenskú samostatnosť vyhlásili a štát šesť rokov riadili. Ich lamentácie sa pritom nezaobídu bez poukázania na tragický osud Židov a na ich utrpenie, ktoré rozhorčene pripisujú najmä prezidentovi Tisovi. Čitateľ a poslucháč týchto elégií má nadobudnúť dojem, že okrem deportácií Židov sa v rokoch 1939 – 1945 na Slovensku nič iné nedialo!

Deportácie – vyvážanie ľudí z ich sídlisk alebo z ich vlasti – sú krivdou, ktorá sa podľa Deklarácie Spojených národov pokladá za hrubé porušovanie základných ľudských práv. Bohužiaľ, sú permanentnou časťou ľudskej histórie a niet záruky, že vymiznú z prítomnosti a z budúcnosti. Najmä vojnové a bezprostredne povojnové obdobia sú bohaté na tieto zločiny proti ľudskosti. A nevyskytujú sa len v diktatúrach a totalitných režimoch, ako bol Sovietsky zväz, kde došlo ku krutým a násilným deportáciám volžských Nemcov, krymských Tatárov, Čečencov, pričom prišla o život – podľa realistických odhadov – až jedna tretina deportovaných obetí. Aj demokratické krajiny, ako napríklad Spojené štáty a Veľká Británia, siahli k takýmto opatreniam.

Segregácie nepohodlných prebiehali aj v Anglicku v rámci akcie Collar the lot už v roku 1940.

Odsun slovenských Židov z Nitry v roku 1942.

■ EXECUTIVE ORDER 9066

Krátko po tom, čo Spojené štáty americké japonským útokom na Pearl Harbour „boli vstúpené“ do vojny (v decembri 1941), prezident Franklin D. Roosevelt podpísal (vo februári 1942) smutno-známy Executive Order No. 9066, na základe ktorého bolo zaistených a uväznených vyše stodvadsaťsedemtisíc občanov japonského pôvodu. V mnohých prípadoch išlo o druhú alebo tretiu generáciu prisťahovalcov, teda zväčša solídnych amerických občanov. Dokonca boli zaistení aj ľudia, ktorí v prvej svetovej vojne bojovali v americkej armáde. Každý Japonec a občan japonského pôvodu sa odrazu považoval za „high security risk“. V táboroch živorili v neľudských podmienkach ešte aj po skončení vojny. Udalosti sú opísané v diele Thomasa Connella, America‘s Japanese Hostages: The US Plan For A Japanese Free Hemisphere – Japonskí rukojemníci Ameriky; americký plán o západnú pologuľu bez Japoncov, New York 2002.

Jedným z hlavných organizátorov tohto zákroku bol gen. John L. DeWitt, ktorý svoje poslanie odôvodnil: „Ja ich tu nechcem. Osoby japonského pôvodu predstavujú nebezpečný element. Nemáme nijaký spôsob na overenie ich lojality... Aj keď je niekto z nich americkým občanom, ešte vždy je Japoncom. Americké občianstvo neznamená automatickú lojalitu... Japonec bude trvalým problémom stále, až kým nebude vymazaný z mapy.“

Iný aktivista plk. Bendetsen je známy výrokom: „Som rozhodnutý, že ak je v niekom čo len kvapka japonskej krvi, musí ísť do zaisťovacieho tábora.“ Z tohto by vyplývalo, že opatrenia boli motivované viac rasistickými než bezpečnostnými dôvodmi. Pritom za Japonca sa pokladala každá osoba, v ktorej bola aspoň jedna šestnástina japonskej krvi.

Spomínaný Executive Order 9066 autorizoval vojenské veliteľstvo vyhlásiť určité územné oblasti za „vojenské zóny“, z ktorých možno vysťahovať niektorých alebo aj všetkých obyvateľov. Takéto zóny boli vyhlásené pozdĺž atlantického a pacifického pobrežia USA, z ktorých potom deportovali do zaisťovacích táborov vo vnútrozemí asi jedenásťtisícpäťsto amerických rodín nemeckého pôvodu a asi tritisíc amerických rodín talianskeho pôvodu.

■ ZAISTIŤ VŠETKÝCH!

Podobne to bolo aj vo Veľkej Británii, kde hneď po vypuknutí vojny – v septembri 1939, britská vláda zaviedla mimoriadne opatrenia proti cudzincom a domácim sympatizantom s nepriateľom. Britské bezpečnostné zložky (Scotland Yard, MI5, ministerstvo vnútra) okamžite urobili „preventívne opatrenia“. Asi osemdesiattisíc osôb cudzej príslušnosti (vrátane židovských utečencov z Rakúska, Nemecka a Protektorátu Čechy a Morava) alebo podozrivých z nepriateľského pomeru k štátu predvolali alebo predviedli pred osobitné, na tento cieľ zriadené súdne tribunály, ktoré ich rozklasifikovali do troch skupín: Skupina A (high security risk), ktorí boli hneď zaistení, Skupina B (doubtful cases), ktorí boli postavení pod dozor a ich činnosť a pohyby boli obmedzené, Skupina C (no security risk), ktorí boli ponechaní na slobode.

Na jar 1940, keď sa situácia na frontoch zhoršila a Francúzsko kapitulovalo, padla vláda Nevilla Chamberlaina a nastúpila vojnová koalícia Winstona Churchilla. Súčasne sa zmenil aj britský vládny postoj k podozrivým osobám. Na jednom z prvých zasadaní sa nová vláda opäť zaoberala otázkou podozrivých a potenciálne nebezpečných osôb a tu W. Churchill vydal povestný pokyn: Collar the lot! (Zaistiť všetkých!). A tak do žalárov a zaisťovacích stredísk putovalo vyše šesťdesiattisíc politicky „nespoľahlivých“ osôb, vinní spolu s nevinnými.

Boli to väčšinou židovskí utečenci, ktorí hľadali vo Veľkej Británii azyl. Keďže pre toľký počet zaistencov nebolo v Anglicku dosť miesta, deportovali ich do Kanady, Austrálie, Južnej Afriky a inde.

S týmto pohonom na vnútorného nepriateľa súvisí aj strašná tragédia, ku ktorej došlo, keď loď Arandoru Star, ktorá odvážala zaistencov do Kanady, potopila nemecká ponorka, pričom zahynulo vyše tisíc nešťastníkov (Tragédiu opísali v knihe P. a L. Gillman, Collar the Lot! How Britain Interned and Expelled its Wartime Refugees, London 1980.) Stojí za zmienku, že v tomto čase sa do britských internačných táborov dostali aj viacerí slovenskí a českí politickí utečenci, ktorí po porážke Francúzska hľadali útočisko v Anglicku, ako napríklad Peter Prídavok a Vladimír Clementis.

■ OSÍDĽOVACÍ POPLATOK

Na pozadie týchto skutočností treba premietnuť aj deportácie, ktoré sa odohrali na Slovensku. V prvom rade neboli slovenským výmyslom, ani nevznikli zo slovenskej iniciatívy. Boli tragédiou, ktorej neunikla nijaká krajina pod nemeckou kontrolou.

Ako je známe, deportácie židovských občanov zo Slovenska do Poľska sa začali v marci 1942. Tento čin nemožno nijako ospravedlňovať ani zľahčovať, ale na druhej strane je žiaduce, aby sa udalosti videli a posudzovali v ich historickom kontexte a v spoločensko-politických súradniciach vtedajších pomerov. Je isté, že keby slovenskí vedúci politici vtedy vedeli, čo vieme my dnes, k deportáciám by nikdy nebolo došlo.

Celý problém vysťahovania sa vtedy chápal ako presunutie pracovných síl, čím by sa čiastočne splnila aj nemecká požiadavka o zvýšenie počtu slovenských robotníkov v Nemecku. Slovenskej vláde možno zazlievať iba to, že ľahkoverne uverila Nemcom, ktorí ju uisťovali, že celá akcia predstavuje sústredenie Židov do priestoru okolo Lublina, kde budú žiť vo vlastnej samosprávnej oblasti, kde sa budú živiť prácou svojich rúk a nebudú bohatnúť na úkor kresťanského ľudu.

V zmluve o presídlení sa slovenská stránka zaviazala zaplatiť Nemcom ako osídľovací poplatok päťsto ríšskych mariek za každú presídlenú osobu, „aby sa Židia v Poľsku necítili bez finančných prostriedkov“.

Aj okolo tohto poplatku panuje veľa nesprávnych uzáverov a interpretácií, medzi ktorými nechýba ani tvrdenie, že Slováci predávali Židov Nemcom po päťsto ríšskych mariek za osobu. V skutočnosti táto suma bola určená ako „zaopatrovacie trovy“, kým sa presídlenci nevyučia novým remeslám a povolaniam. V lete 1942 Slováci poukázali Nemcom prvú splátku vo výške sto miliónov slovenských korún, t. j. 8 547 000 ríšskych mariek, čo by malo pokryť „zaopatrovacie trovy“ pre 17 094 presídlených osôb.

Hodno odcitovať, čo sa v tejto záležitosti hovorí v obžalobnom spise Dr. V. Tuku, kde stojí: „V dohode o vyvážaní židov, uzavretej v r. 1942, sa predvídalo, že zo slovenských clearingových pohľadávok sa poukáže za každého vyvezeného žida 500 RM. Účelom tejto platby malo byť, aby sa židia v Poľsku necítili bez finančných prostriedkov, v skutočnosti však išlo o úhradu pre Nemcov. V roku 1942 bolo pod týmto titulom zálohovo poukázané 100 miliónov korún. Neskôr však bol titul tejto platby zo strany slovenskej napadnutý a zálohovo vyplatený obnos bol žiadaný späť, ale k jeho náhrade nedošlo.“ (SNA, Úrad predsedu SNR, L-20, kart. 51).

Na tomto mieste treba opäť zdôrazniť, že Slováci skutočne nevedeli, aký krutý osud čaká presídlených Židov. Do júna 1942 sa vláda, ľud na Slovensku, ba i sami Židia nazdávali, že presídlencov v Poľsku čaká pracovné umiestnenie. Možno to bude ťažšia práca a tvrdšie podmienky, než na aké boli zvyknutí na Slovensku, ale nikto nepredpokladal, že by išlo o fyzickú likvidáciu. A keď tvrdím že nikto, znamená to, že ani prezident Tiso, ani predseda vlády Tuka, ani minister vnútra Mach, ba ani nemecký vyslanec v Bratislave H. E. Ludin nevedeli, že Židov v nemeckých koncentračných táboroch systematicky vraždia. Prichádzali síce správy od vojakov a dôstojníkov bojujúcich v Ukrajine o krutom zaobchádzaní so Židmi, ale tieto brutality sa pokladali za sprievodné javy, aké sa vyskytujú pri prechode frontu, a nie za systematické vyvražďovanie.

■ TÁBORY SMRTI

Ilegálna tlač, ktorá o slovenskej vláde písala vždy to najhoršie a vyčítala jej nielen skutočné, ale aj vymyslené chyby a nedokonalosti, v svojich publikáciách a letákoch ju nikde neobviňuje z vyvážania Židov na istú smrť. Ani zahraničné vysielanie londýnskeho a moskovského rozhlasu neupozorňuje svojich slovenských poslucháčov na tábory smrti v Poľsku. Nepísalo a nevysielalo sa o tom, pretože sa o tom nevedelo. Také ohavnosti boli pre vtedajší svet neuveriteľné.

Ako píše historik holokaustu Walter Lacqueur, „prvé správy, že Hitler skutočne nariadil vyhubenie európskeho židovstva v plynových komorách, dostal Dr. Riegner, reprezentant Svetového židovského kongresu vo Švajčiarsku, od istého nemeckého priemyselníka v júli 1942“. (LACQUEUR, W., The Terrible Secret, London 1980, s. 77).

Ale ešte aj vtedy sa správa zdala byť neuveriteľná. Predstavitelia západného židovstva si ju chceli overiť a medzi inými sa obrátili aj na Dr. E. Beneša, ktorý mal povesť najlepšie informovaného exilového štátnika. Dr. Beneš, ktorý sa chválil, že má podrobné správy o všetkom, čo sa na území bývalej ČSR deje, informoval vedenie Svetového židovského kongresu v septembri 1942. Písal, že si správu o údajnom vyvražďovaní Židov overil z viacerých nezávislých prameňov a môže autoritatívne informovať, že správa „je nielen falošná, ale pravdepodobne tu ide iba o nemeckú provokáciu“. (Tamže).

Pokračovanie nabudúce
Medzititulky redakcia SNN

V SNG otvorili výstavu Nech šije! alebo Móda na Slovensku 1945 až 1989

Ako sme si šili vlastnú históriu

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Móda je všadeprítomná! Nedokážu ju vytesniť autoritatívne režimy, vracia sa v špirále staronová, a predsa pre určitú časť ľudí vzrušujúca, určuje spoločenský status, reaguje na kultúrne a politické dianie niekedy výstižnejšie ako hrubé knihy historikov. Výstava Nech šije! je toho výrečným dôkazom.

Po výstavných priestoroch SNG sa prechádzajú návštevníci, pričom na prvý pohľad prevažuje nežnejšie pohlavie, zrelé dámy s nostalgiou v očiach a mladé devy s nadhľadom, ktorý však pravidelne vystriedajú slová: Tak toto by som si obliekla hneď aj dnes. Móda na Slovensku v rokoch 1945 až 1989.

■ VKUSNÉ MONTÉRKY

„Jedine socializmus, ktorý triedny boj a triedne rozdiely postupne zlikviduje a ktorý vedie k beztriednej spoločnosti, môže definitívne zlomiť vládu diktátorky módy, dať odevu a odievaniu úplne novú funkciu," napísal Josef Raban v roku 1952. Tomuto výroku zodpovedá aj úvodná časť výstavy, kde sa z plagátov usmievajú bodré sústružníčky a družstevníčky, mužní traktoristi a robotníci. Móda či skôr po „socialisticky" odievanie bola začiatkom päťdesiatych rokov 20. storočia úsporná a uniformná aj ako vymedzenie voči neprijateľnej kozmopolitnej móde a nástojčivo riešila predovšetkým pracovný úbor. Navrhovanie i výroba odevov sa odvtedy organizovali centrálne, prosovietsky a antizápadne nastavený kurz velil ovládnuť a nanovo sformulovať vkusový ideál. Neskôr sa objavili miesta, kde sa sporadicky napriek ideologickému i pragmatickému tlaku režimu darilo udržať kontakt s módou za železnou oponou. Výraznú stopu v kontexte vtedajšieho Česko-Sovenska predstavujú časopisy Móda (od 1949) a najmä Dievča (od 1969). Fotografi, ktorí sa pohybovali v okruhu týchto dvoch časopisov, sú osou malého výberu slovenskej módnej fotografie prezentovanej v ďalšej samostatnej sekcii. V úlohe najvýraznejšieho predstaviteľa a kmeňového fotografa časopisu Móda tu nájdeme Karola Kállaya, s časopisom Dievča je nerozlučne spojené meno Pavla Janeka a Jána Krížika (aj ako autora jeho grafickej úpravy). Z ďalších fotografov napojených na tieto časopisy sa tu objavia Kamil Vyskočil, Juraj Bartoš, Peter Francisci a Jena Šimková.

■ ÉRA ŠIJACÍCH STROJOV

Samozrejme, na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov nastávalo postupné uvoľnenie a objavili sa prvé módne prehliadky, meniace sa od pomerne smutno-smiešneho formátu ľudovodemokratického prieskumu verejnej mienky na štandardný prehľad módnych noviniek, hoci vymedzený mantinelmi plánovanej socialistickej ekonomiky. Aj tu totiž zreteľne presakuje schizofrenický charakter komunistickej spoločnosti – napriek enormnému úsiliu vkladanému do vývoja, zjavnému dizajnérskemu potenciálu, napriek výdatne živeným ilúziám o „neustále stúpajúcej úrovni" odevného priemyslu a medzinárodných úspechoch socialistického odevu bol výsledok skôr kŕčovitým pokusom vybalansovať antagonistickú realitu západného vývoja módy s cenzurovanou a konformistickou spoločnosťou. Výstižne to ilustruje aj nástojčivo presadzovaná téza o atraktivite domácky zhotovovaného odevu. Podľa nej malo ísť o jeden z výdobytkov pre socialistickú ženu, hoci v skutočnosti išlo o náhradu nefunkčnej odevnej výroby. V domácnostiach sa masovo objavovali šijacie stroje a v časopisoch strihové prílohy. Tí najviac „in" sa doma návštevám chválili podpultovým západonemeckým módnym magazínom Burda.

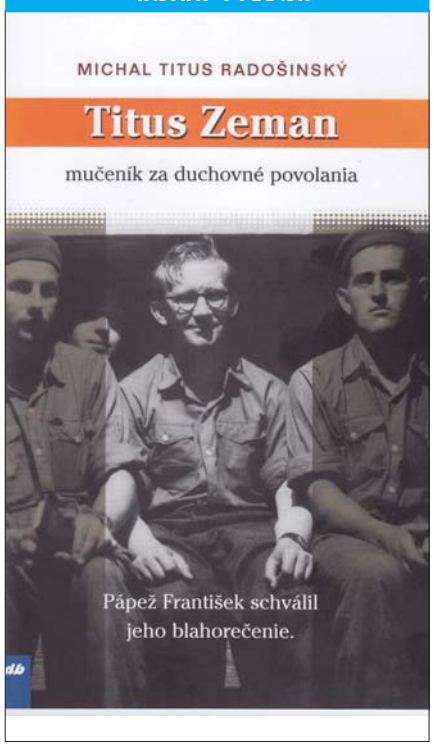
■ ZÁKERNOSTI PANI MÓDY

Keď sa návštevník prejde po výstave Nech šije! Móda na Slovensku v rokoch 1945 až 1989 a má okolo päťdesiatky a viac, neubráni sa zvláštnemu sentimentu. Množstvo dvojrozmerných a trojrozmerných exponátov, v slučke premietané dobové televízne a filmové spoty o móde a módne prehliadky. Dnes, keď si môžeme kúpiť v podstate akúkoľvek módnu novinku, dnes dajme tomu za dvesto eur a zajtra vo výpredaji za päťdesiat, nahrádza často pani Móda akúsi poverovaciu listinu, do akej spoločenskej triedy patrí jej nositeľka či nositeľ. Ambiciózna manažérka, zodpovedný politik, rozjašená stredoškoláčka, cieľavedomá zlatokopka či rozbehaná matka rodiny... A mnohé ďalšie a ďalšie spoločenské statusy. Čo všímavejší si uvedomia, že po novembri 1989 textilné fabriky tichučko zmizli spolu s desaťtisícmi pracovných miest v niekdajšom Česko-Slovensku. Pod Tatrami sa šije zlomok niekdajšej produkcie, ktorá je nahradzovaná často detskou prácou vznikajúcimi módnymi značkami z Číny, Indie a priľahlého okolia. Ale pani Móda na to nedbá. Poháňajú ju silné motory. Túžba ľudí odlíšiť sa až od paradoxne spätnej uniformity a, samozrejme, svätý grál zisku. Ostatne, presvedčte sa sami. Výstava potrvá do 20. augusta.

Mučeník za duchovné povolania

Michal Titus Radošinský: Titus Zeman, Vydavateľstvo Don Bosco, 2017

KNIHA TÝŽDŇA

Príbehy ľudí s pevným charakterom, takých, ktorí sa v mene svojho presvedčenia a viery neváhajú postaviť brachiálnej moci, sú najmä dnes v čase všeobecnej inflácie hodnôt viac než potrebné. Nesporne do tohto žánru literatúry faktu patrí aj publikácia Titus Zeman s podtitulom Mučeník za duchovné povolania.

Kniha sa začína sugestívne: „Je január 1969, treskúca zima a všetko je pokryté snehom. Inšpektor saleziánov Andrej Dermek stojí nad vykopaným hrobom na vajnorskom cintoríne a prihovára sa prítomným..." Áno, autor začína túto faktografickú knihu o saleziánskom kňazovi, dnes už blahorečenom Titusovi Zemanovi, od konca jeho dramatického životného osudu, konkrétne od smútočného prejavu, ktorý odznel nad jeho hrobom. Potom sa už však vracia spiatky a chronologicky v čase približuje čitateľovi životné osudy dona Titusa. Od jeho narodenia 4. januára 1915 vo Vajnoroch cez štúdiá v ústavoch saleziánov v Šaštíne a v Hronskom Svätom Beňadiku až po záverečné štúdium v roku 1937 v Ríme na Gregoriánskej univerzite a v Chieri pri Turíne na Inštitúte teológie. Po tom, keď 23. júna 1940 prijal Titus Zeman v Turíne dar kňazstva, vrátil sa na Slovensko, aby si rozšíril vzdelanie štúdiom chémie a prírodopisu na Prírodovedeckej fakulte v Bratislave. Nasledovalo niekoľko viac-menej pokojných rokov spojených s pedagogickým a duchovným pôsobením v Trnave. Zlom nastal po februári 1948 a najmä po noci z 13. na 14. apríla 1950, keď štátna moc obsadila kláštory. Jeho pomoc prenasledovaným študentom teológie, ktorým pomáhal pri ilegálnom prechode hraníc a ďalšej ceste do Ríma, sa skončila jeho zatknutím 16. apríla 1951. Citlivejší čitateľ sa v nasledujúcich pasážach opisujúcich utrpenie a mučenie, ktorému bol vystavený v komunistických väzniciach dlhých trinásť rokov, iste neubráni pohnutiu, ale každý, kto siahne po tejto publikácii, musí sa chtiac-nechtiac zamyslieť nad silou viery, nad odhodlaním jedného kňaza žiť v pravde a pomáhať blížnym. Práve preto tento príbeh stojí za prečítanie.

(mab)

NEKROLÓG

Ľudia zapálení za naše národné kultúrne dedičstvo už od čias štúrovcov bojovali za to, aby sa naša identita nerozpustila dostratena v povrchnosti globálnej kultúry. Nasledovali príklady osvietených mužov a žien z iných, často väčších a svetom uznávanejších kultúr a svojou hrivnou prispeli k tomu, že Slovensko je a bude na kultúrnej mape Európy ako inšpiratívny fenomén s bohatou kultúrnou históriou. Medzi takýchto bádateľov patrí aj etnograf Ján Olejník.

Za nestorom etnografie

Etnograf a publicista Ján Olejník sa narodil 10. mája 1921 v Spišských Vlachoch. Študoval v Levoči a v Spišskej Novej Vsi. Pôsobil ako učiteľ na sedemnástich školách v rôznych častiach Slovenska. Od 1. novembra 1949 bol riaditeľom strednej školy v Hornom Smokovci a usadil sa vo Vysokých Tatrách. Od roku 1958 sa jeho pôsobiskom stala Výskumná stanica a Múzeum Tatranského národného parku v Tatranskej Lomnici, kde viedol etnografické oddelenie do roku 1985. Popri zamestnaní dokončil v roku 1961 štúdium etnografie na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe a v roku 1966 získal doktorát z dejín umenia. V roku 1968 na Masarykovej univerzite v Brne získal vedeckú hodnosť kandidáta historických vied. Ako odborník na tradičnú kultúru zozbieral množstvo dokumentačného materiálu, podieľal sa na mnohých scénických programoch vzniknutých festivalov. Od roku 1949 žil v podtatranskej oblasti. V rámci svojho bádania od Oravy cez Liptov, Spiš až po Šariš, ale aj v poľskom Podhalí zbieral dostupný materiál, nahrával a filmoval s cieľom poukázať na niekdajší spôsob života v konfrontácii so súčasným spôsobom života. Spolupracoval s mnohými významnými osobnosťami kultúrneho, umeleckého, ale i vedeckého života.

Bohatá bola aj publikačná činnosť Jána Olejníka, ktorá obsahuje 1 181 záznamov, je spoluautorom dvadsiatich troch knižných monografií. V roku 2015 mu vyšla jeho posledná kniha s názvom Ľudový odev na južnom úpätí Vysokých Tatier. Ján Olejník nás opustil vo veku nedožitých deväťdesiatich šiestich rokov 20. apríla 2017. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

My všetci školou povinní

Nepoznám našinca v istom veku, ktorý by si nostalgicky nezaspomínal na školu. Čím viac rokov od jednotlivých stupňov nášho žiackeho či študentského života prebehlo, tým sú spomienky ružovejšie, romantickejšie a často aj humornejšie. Na infarktové stavy, ktoré jedinec prežíval pri slovách: A odpovedať nám dnes pôjde..., sa veľmi rýchlo zabúda. Na druhú stranu som prišiel na jeden veľmi zaujímavý psychologický fenomén. Pravidelne sa mi v istých obdobiach vracia hororový sen, že stojím na chodbe v rodnom gymnáziu a mám ísť na ústnu maturitnú skúšku. Na moje prekvapenie má podobné nočné mory dosť veľké percento mojich známych. Ale vráťme sa do školy. Teda virtuálne v spomienkach.

Základnú školu som prežíval koncom šesťdesiatych rokov a moje prvé kroky k vzdelanosti viedli celkom logicky súdružky učiteľky a súdruhovia učitelia. Keďže sme boli školou, kam smerovalo pomerne veľa žiakov z okrajovej štvrte, priľahlých dedín a jednej cigánskej osady, ktorá sa v rámci dejinného vývinu zmenila na rómsku, vyskytli sa sem-tam aj telesné tresty. Občas padla facka na sále, ako sa spieva v takmer zabudnutej pesničke, zemepisárka používala pravítko a dejepisár hádzal po narušiteľoch poriadku polkilový zväzok kľúčov. V rámci hesla: čo sa v triede navarí, to sa v triede zje, nikto zo spolužiakov fyzické ataky súdruhov učiteľov doma nespomínal, keďže by dostal od rodičov dupľu a možno aj niečo navyše. Napríklad spolužiak Jožo sa pokúšal ukradnúť triednu knihu aj s klasifikačným hárkom. Vedel prečo... Po výchovnom preplesku zo strany nášho učiteľa matematiky sa doma posťažoval. Dostal od svojho svojského tatka repete za samotný čin a ešte pridané za to, že sa nechal chytiť. Po radostiach základnej školy prišla stredná škola. Čo šikovnejším sa podarilo dostať na gymnázium, menej šikovní zakotvili na priemyslovkách a zvyšok hajde na učňovské školy.

Z našej gymnaziálnej partie sa zopár dievčat rozhodlo po maturite vydať. Reku, Janko či Miško by nemuseli počkať, kým doštudujem. Musím sebakriticky uznať, že genderové a iné feministické beťárstva boli vtedy iba v plienkach. Zvyšok poďho na vysoké školy. Väčšinou na techniku, zopár viťúzov na humanitné odbory. No a skutočný študentský život nastal pre väčšinu z mojich rovesníkov práve na spomínaných vysokých školách, aj keď ich niekoľkých preriedili na ceste za titulom dekanské termíny. Keď sa pozriem na školstvo dnes, tak na základnej škole deti šikanujú učiteľov a pomaly si na nich prinesú aj trstenicu. Strednú školu skončí na súkromnej škole každý, komu to rodičia zaplatia a on sa aspoň trikrát týždenne unúva do ctenej ustanovizne. No a keď chce titul, tak hurá na nejaký odbor Porovnávanie sociálnych väzieb slimákov na novozaloženej univerzite v Mokrom Dlhom. Preboha, na čo budú tie decká na staré kolená spomínať?

Marek DANKO

ČRTA

***S** Novými Zámkami a s okolím sa spájajú mená mnohých známych osobností z rôznych oblastí. Zaradil sa k nim aj Karol STRMEŇ, vlastným menom Karol Bekéni, ktorý sa narodil 9. apríla 1921 v Palárikove. Patril k predstaviteľom katolíckej moderny a vedúcim osobnostiam slovenského povojnového exilu.*

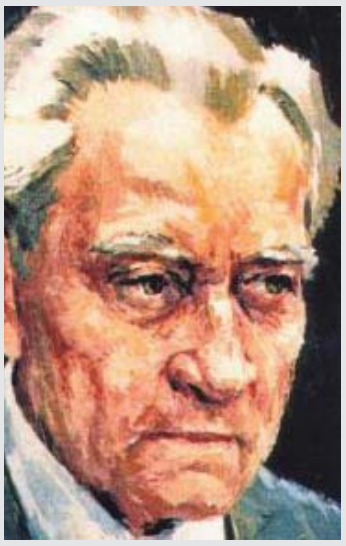
Karol STRMEŇ

Vzdelanie získal v Nových Zámkoch a v Šuranoch. Následne dva roky bol študentom teológie v Ostrihome, odkiaľ prestúpil na Filozofickú fakultu do Bratislavy, kde vyštudoval slovenčinu a filozofiu. Spolu s prozaikom Milom Urbanom viedli kultúrnu rubriku v týždenníku Gardista. V roku 1945 emigroval do Rakúska a po zastávkach v Nemecku a Taliansku sa v roku 1949 definitívne usadil v americkom Clevelande. Tu doštudoval a ako profesor na Clevelandskej univerzite sa začal venovať jazykom, literatúre, pedagogike, organizovaniu exilového života a redaktorskej práci v krajanských periodikách Ave Maria (od roku 1957), Most (v roku 1954 inicioval jeho vznik), Slovák v Amerike či Slovenské noviny. Významne prispel k založeniu Slovenského ústavu v Clevelande. V tomto americkom meste sa mu osudnou stala dopravná nehoda v roku 1994, na následky ktorej zomrel.

Pred emigráciou mu vyšli básnické zbierky Výžinok života (1943) a v roku 1945 Testament. Ďalšie jeho diela už vychádzali v zahraničí. V exile vydal ďalších päť básnických zbierok. Popri vlastnej tvorbe sa venoval aj prekladateľskej činnosti. Preložil básne z vyše dvadsiatich jazykov. Okrem Nového zákona tiež diela – Rímsky misál, Dante Alighieri: Nový život, Dante Alighieri: Peklo (časť Božskej komédie), Návštevy I. – II. Antológia svetovej poézie, výber zo svetovej lyriky od najstarších čias po súčasnosť (Rím).

V roku 1991 vyšiel na Slovensku výber z jeho celoživotnej tvorby pod názvom Sfinga spieva pri jasličkách. Po nežnej revolúcii a páde komunizmu sa na Slovensko vracal, naposledy v roku 1993. Jeho meno nesie základná škola v Palárikove, v ktorej je tiež zriadená stála expozícia jeho literárneho diela.

Helena RUSNÁKOVÁ
Foto: internet

Nestor nášho športového lekárstva Alexander BINOVSKÝ a jeho medicínske zázraky

Doktor v ilegalite reparoval najväčšie hviezdy

Peter VALO – Foto: archív autora

Zakladateľ slovenskej pediatrie profesor Alojz Ján Chura v tridsiatych rokoch minulého storočia predpovedal krízu dorastu, ktorá sa dnes prejavila v plnej miere. Zakladateľ športovej medicíny MUDr. Alexander BINOVSKÝ zanechal odkaz: „Mestá sú plné dymu. Z lietadiel ich nevidno, potraviny sú plné chémie. Ľuďom sa sťahujú cievy. Mizne manuálna práca, pohyb sa stráca, robota ubíja nervy. Začína sa boj ľudstva o zdravie. Musíme sa hýbať. Športovať.“

Alexander Binovský začínal ako šprintér a skokan do výšky na gymnáziu v Trnave u profesora Jána Hajdóczyho. Po pretekoch v Prahe napísali v novinách, že vyhral beh na 100 metrov. Riaditeľ gymnázia oznámil jeho otcovi, že ich študent nemôže športovať. On synovi šport zakazovať odmietol. Preložil ho do gymnázia v Nových Zámkoch. Po maturite a prijatí na Lekársku fakultu v Bratislave s úspechom pretekal za vysokoškolský klub.

■ JED NENÁVISTI

V rokoch 1930 až 1936 dosiahol Pimpi, ako ho prezývali kamaráti, na 100 metrov čas 11,2 sekundy a v skoku do výšky prekonal 175 centimetrov. Prvú ambulanciu si otvoril v internáte Lafranconi. Venoval sa športovej medicíne a organizácii športových podujatí. Do denníka Slovák v roku 1938 napísal: „Preto nikdy, opakujem, nikdy nestavajte na čelo klubov exponovaných ľudí. Práve politika to bola, ktorá tak často zavádzala k pseudoprofesionalizmu. A vniesla do športu aj do telovýchovy jed nenávisti.“

Pred vojnou pracoval ako všeobecný lekár. Potom ho stiahli do vojenskej nemocnice. V roku 1943 ho zvolili za podpredsedu Slovenského ľahkoatletického zväzu. Po vojne sa spolu s Ing. arch. Jánom Tittlom pričinil o výstavbu štadióna pre poštárov v Petržalke. Otvoril si súkromnú ambulanciu na Tolstého ulici. Ktosi ho udal, že dal urobiť kolegovi kópiu lekárskeho diplomu a poslal ju do USA. V roku 1947 ho zaistila ŠTB. Obvinili ho z pokusu o odtrhnutie časti územia republiky a z toho, že zaobstaral obhajobnú reč prezidenta Tisa s cieľom odoslať ju do zahraničia. Od MUDr. Ferdinanda Hledíka mal prevziať Ďurčanského memorandum na mierovú konferenciu a požiadať MUDr. Štefana Greisbacha, aby ho preložil do francúzštiny. Keďže mu nič nedokázali, museli ho prepustiť. Začiatkom päťdesiatych rokov ho zatkli pre to isté, odsúdili na osem rokov a dvadsaťtisíc korún. Jeho deti videli, ako im exekútor berie z bytu nábytok, koberce a z ambulancie vynášajú röntgenový prístroj.

■ V ILAVSKEJ CELE

V Ilave pracoval vo väzenskej nemocnici, kde mnohým „muklom“ vlial nádej do života. Popri spoluväzňoch musel liečiť aj bachárov a ich rodiny. Oni mu robili zle a on ich za to liečil – priateľom pripomínal doktora Galéna, hrdinu z Čapkovej hry Biela nemoc. S ľudskými tragédiami sa stretal denne. Raz sa ho opýtal väzeň, ktorému zašil ranu na ruke: „Pán doktor, bude mi vidieť tú jazvu?“ Lekárovi sa odpovedalo ťažko. Jeho pacienta na druhý deň popravili...

V Ilave liečil, operoval, ale aj opravoval a trhal zuby. Iný odsúdený na smrť ho poprosil: „Pán doktor, pekne mi spravte tú plombu.“ Načo je mu opravený zub, keď ho za pár dní čaká koniec, skrsla mu v mysli otázka. A ten, akoby mu čítal myšlienky, odpovedal: „Aby som dobre vyzeral, keď prídem pred pána Boha.“

Lekár bol pre väzňov anjel. Zachovali sa listy, ba i ručne písaná básnická zbierka, ktorú mu venoval jeden zo spolutrpiteľov. Na svojich pacientov myslel, aj keď opúšťali brány ilavskej väznice. Vypracoval im „desatoro na prežitie“, v ktorom ich nabádal, aby na slobode nezačali holdovať alkoholu, ostali verní skromnejšej strave a neopustili hneď zažitý denný režim. Mnohí sa mu neskôr poďakovali. Tých, čo ho neposlúchli, neraz zabil šok zo zmeny životosprávy.

MUDr. A. BINOVSKÝ ošetruje Capana, ako prezývali trnavského brankára Imricha STACHA.

Binovského manželka Felicita prežila s piatimi deťmi vďaka priateľom, ktorí ju zamestnali v nemocnici ako laborantku. Deti si vytrpeli svoje. Malý Šaňo patril v triede spolu s Vladom Husákom (syn neskoršieho prezidenta Gustáva Husáka) medzi lepších žiakov. Na konci roka prečítala triedna zoznam postupujúcich na jedenásťročenku. Ich mená chýbali. Vybehli za ňou na chodbu: „A čo my?“ – „Pst! Vy ostanete,“ zašepkala, čo sa bála povedať to pred ostatnými žiakmi.

■ NÁVRAT NA SLOBODU

Z ilavskej pevnosti ho prepustili po amnestii prezidenta Zápotockého. Smel robiť lekára v Rači. Keď ráno nastupoval do električky, šiel za ním tajný v kožáku. Šport ostal jeho srdcovou záležitosťou. Ponúkol sa, že bude robiť lekára v Slovane zadarmo. Istý funkcionár ho vyhodil: „Čo tu robíš, my tu basistov nepotrebujeme!“ Po rokoch prišiel s prosíkom, že mu nikde nevedia pomôcť. Niekdajší „basista“ ho vyliečil. Potom sa opýtal: „Čo som vám kedy urobil?“ Papaláš mlčal. Len mu od hanby vyhŕkli slzy.

Keď vznikol oddiel Červená hviezda, prišli za Binovským futbalisti Arnošt Hložek, Dežo Cimra a Bohdan Ujváry, či by im nerobil lekára. „Budem a zadarmo,“ odvetil. „Mám jedinú podmienku: Zbavte ma fízla, čo ma sleduje.“

„Dobre,“ odvetili. Po čase prizval do Červenej hviezdy z Nitry kondičného trénera doktora Bujnu. Zaviedli intervalový tréning. Ako lekár dával hráčom fruktózu, vitamín C dopĺňal cez kapustnú vodu sýtenú kysličníkom uhličitým. Syna posielal do pivovaru po pivné kvasnice z odpadu. Po vysušení vyrábali z nich vo Figare pre športovcov cukríky s obsahom B vitamínov. Futbalisti žali úspechy doma i vo svete. Binovského ambulanciu vyhľadávali športovci zvučných mien. S ich počtom rástla závisť. Z času na čas sa u neho zastavil plukovník od tajných: „Zas nám na teba došiel anonym. Už poznáme aj ten písací stroj v Štátnej nemocnici...“

Mestský súd v Bratislave 29. júla 1970 rozhodol, že rozsudok nad MUDr. Alexandrom Binovským bol v roku 1952 v rozpore s trestným zákonom. Svedkovia, ktorí s ním boli v cele – Dr. Július Senay, Dr. Ladislav Ruman a Ing. Gustáv Rentko – potvrdili, že ich niekdajšie výpovede boli vynútené násilím. Dr. Ruman svedčil, že na Dr. Binovskom bolo po návrate z výsluchov vidno stopy po fyzickom násilí.

■ PRICHÁDZALI HVIEZDY

U obyčajného praktického lekára hľadali pomoc olympijská víťazka z Melbourne diskárka Olga Fikotová-Conollyová, oštepárka Vlasta Hrbková-Hornychová, diskár Ludvík Daněk, guliar Jiří Skobla, bežci Emil Zátopek a Jožko Plachý, gymnastka Viera Čáslavská, krasokorčuliari Karol Divín a Ondrej Nepela, poľská oštepárka Uršula Figwerová, maďarský kladivár Gyula Zsivótszki aj sovietsky trojskokan Igor Ter-Ovanesian. Televízny komentátor Robert Bakalár napísal: „Pre športovcov pracoval ilegálne. Teraz žiadal príslušné orgány ČSTV o povolenie. O vyjadrenie požiadal i zamestnávateľ Dr. Binovského. Odpoveď bola negatívna. To by znamenalo, že by mal športovcov, ktorí za ním chodili, odmietať.“ To nedokázal. Športovci mu boli vďační. Skokan do výšky Josef Krybus povedal: „Keby ho nebolo, nemohol by som ani poriadne chodiť, nieto ešte skákať.“

„Trpel som neznesiteľnými bolesťami v lakti. Celkom mi znemožnili pretekanie,“ spomínal maďarský guliar Vilmos Varjú. „Po vyliečení som štartoval na olympiáde v Tokiu.“

Legendárny futbalový brankár Viliam Schroif sa zranil pri zápase v Prahe. „S Ondrejom-Culim Zölnerom sme išli do nemocnice. Vravia: ‚Röntgen ukazuje potrhané plece. Budeme operovať.‘ Culi mi vraví: ‚Vilo, utečme!‘ Ušli sme. Na druhý deň sme šli k Binovskému. Usmial sa: ‚Ukážte!‘ Opichal mi plece a o niekoľko dní som chytal.“

„U Dr. Binovského som sa liečila prvýkrát v roku 1957. Pre bolesti v lakti som vôbec nemohla hádzať. Ešte toho roku som aj jeho zásluhou dosiahla najlepšie výsledky. Spory, či môže alebo nemôže liečiť športovcov, trvajú desiatku rokov. Myslím si, že zlegálnenie jeho činnosti, by pomohlo športovcom ako aj jemu,“ povedala oštepárka Dana Zátopková.

Športový novinár Ján Novák uvidel na letisku pristáť Il 14, z ktorého vystúpil jediný pasažier. Bol to doktor Binovský. Keď sa ho opýtal: „Šaňko, kde si bol?“ mávol rukou. „Ale nejaký minister poslal po mňa lietadlo. Bol som ho v Prahe ošetriť.“

MUDr. Alexander Binovský ostával napriek úspechom lekárom športovcov v ilegalite. Keď nadišiel čas, hnali ho do penzie. „Vieš, Janko, mal som opäť šťastie,“ posťažoval sa Novákovi. „Zase mi chceli zakázať liečiť, ale zachránil ma predseda strany zo Slovnaftu. Chceli mu odrezať nohu, ja, reku, príďte ku mne. Prišiel, nohu som mu dal do poriadku a on mi vybavil, že ešte rok môžem robiť.“

■ MEDICÍNSKE ZÁZRAKY

„Otec stále prízvukoval: Najmúdrejšia je príroda. Sama nám dáva všetko, treba jej len pomáhať,“ spomína Pimpiho syn Alexander, ktorý sa ako lekár vydal v otcových šľapajoch. „Jeho liečba spočívala v refyziologizácii zraneného miesta. Stiahol končatinu nad ranou a pichol do žily Acetylcholin a Mesocain. Opuch, ktorý tlačil na cievy, sa rýchlo strácal. Do zraneného miesta sa dostali výživné látky z krvi. Otec zdôrazňoval: Všetko, čo nás môže zachrániť, je v našej krvi. Prízvukoval, že na zranené miesto treba dať studenú vodu. Pôsobí proti bolesti a odstraňuje opuch. V čase, keď bol jediným liekom proti bolesti Ketazon, odmietal unáhlené operácie. Tvrdil, že jazva je havarijné miesto. Tabletky podľa neho zaťažujú pečeň, žalúdok a obličky. Ak nešlo o zlomeninu, odmietal sadrovanie. Raz nám priviezli dievčinku so zasadrovaným roztrhnutým kolenným puzdrom. Otec odstrihol sadru a vytiahol z kolena osemdesiat mililitrov krvi. Keby v ňom zostala, poškodila by koleno natrvalo. O pár týždňov bola v poriadku...

Alebo: na pretekoch Pravda – Televízia – Slovnaft dobehla mladá Nemka osemstovku. Do ambulancie prišla s edémom pľúc. Priznala sa, že prechodila chrípku, lebo musela splniť limity. Nasadil jej Strofantin, kyslík a Syntofilin. Dostal ju z toho. Otca prosila, aby to nepovedal trénerovi. Neskôr mu priniesla veľkú kyticu. V honbe za výkonom vôbec netušila, čo sa jej mohlo stať.

Na zájazde s futbalistami prišlo Dodovi Bujnovi zle. Otec mu pozrel do hrdla. Prikázal: Dajte nožnice, najväčšie, aké máte! Podali mu krajčírske. Opálil ich hroty a prepichol Dodovi hnisavé abscesy na mandliach. Potom skonštatoval: Inakšie by sa zadusil.‘

Nestor nášho športového lekárstva Alexander Binovský nepublikoval, nemal čas ani možnosť zbierať tituly. Nikdy sa nespamätal z úderov, ktoré dostal vo väzení. Obličky dokopané vyšetrovateľmi cítil až do konca života. Človek, ktorého vyhľadávali najprominentnejší pacienti a mal mať vlastnú kliniku, ostal do konca života napoly v ilegalite. To sa mohlo stať len na Slovensku.

MUDr. Alexander Binovský (23. 9. 1910 v Paderovciach – 21. 11. 1981 v Bratislave) Pochádzal z učiteľskej rodiny. Študoval na gymnáziu v Trnave. Po maturite v Nových Zámkoch (1929) nastúpil na Lekársku fakultu UK v Bratislave, kde promoval v roku 1935. Ako študent medicíny absolvoval telovýchovné kurzy. Neskôr sa popri lekárskej praxi venoval športovej medicíne. Špecializoval sa na liečbu zranení pohybového systému. V pozícii zástupcu asistenta na chirurgickej klinike sa habilitoval u profesora Stanislava Kostlivého. Neskôr pôsobil v mestskej nemocnici a ako univerzitný asistent na Ústave pre hygienu a bakteriológiu. Popritom praxoval na ortopedickej, internej, krčnej a gynekologickej klinike. V roku 1939 nastúpil na pozíciu úradného lekára na Riaditeľstve pôšt v Bratislave. Počas lekárskej praxe sa venoval ľahkej atletike. Aj preto ho dekan Lekárskej fakulty Slovenskej univerzity František Švec požiadal, aby prednášal športové lekárstvo a bol lektorom Telovýchovného ústavu FF UK. Stal sa prvým mimoriadnym profesorom pre športovú medicínu. V roku 1943 ho zvolili za podpredsedu Slovenského ľahkoatletického zväzu.
V roku 1952 ho po vykonštruovanom procese uväznili. Po prepustení z väzenia pôsobil ako praktický lekár v čokoládovni Figaro, vo Výskumnom ústave zváračskom a v závode Palma. Popri zamestnaní vykonával funkciu telovýchovného lekára futbalistom bratislavskej Červenej hviezdy a neskôr Interu. V roku 1970 ho súdne rehabilitovali. V roku 1980 mu udelili medailu Miroslava Tyrša a v roku 2002 in memoriam krištáľové srdce Spoločnosti F. Martinenga.

Pred sedemdesiatimi rokmi presídlili Slovákov z Pitvaroša do starej vlasti

Vypočuli volanie srdca a domoviny

Text a foto: Ján JANČOVIC

Po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie na jej bývalom území vznikli viaceré menšie štáty. Niekoľko stotisíc Slovákov, ktorí žili južne od novej česko-slovenskej hranice, zostalo najmä v Maďarsku, kde bola slovenská menšina do skončenia druhej svetovej vojny vystavená prirodzenej a násilnej asimilácii. Tento fakt dlho trápil predovšetkým národne orientované slovenské inštitúcie a uvedomelých Slovákov na obidvoch stranách Dunaja. Až po ukončení druhej svetovej vojny, keď sa radikálne zmenila medzinárodná situácia na prospech Česko-Slovenska a neprospech Maďarska, vynoril sa problém riešenia maďarskej otázky na Slovensku a postavenia slovenskej menšiny v Maďarsku.

Hneď v roku 1945 sa začali medzi česko-slovenskou a maďarskou vládou rokovania o výmene obyvateľstva, ktoré maďarská strana najskôr dlho odmietala, potom preťahovala, až nakoniec po zložitých rokovaniach 27. februára 1946 bola v Budapešti medzi obidvoma štátmi podpísaná dohoda o výmene obyvateľstva.

Presídľovanie Slovákov z Maďarska do Česko-Slovenska organizovala Československá presídľovacia komisia (ČSPK) so sídlom v Budapešti. V rámci náboru, ktorý komisia zabezpečovala aj prostredníctvom slovenských politických, kultúrnych, cirkevných a verejných predstaviteľov a Matice slovenskej, sa v rokoch 1946 – 1947 na presídlenie prihlásilo vyše deväťdesiatpäťtisíc Slovákov. Rozhodujúcim a oficiálnym rokom výmeny bol rok 1947, ale výmena pokračovala až do konca roka 1948 a v rámci medzištátnej dohody a mimo nej sa nakoniec od roku 1945 do roku 1948 presídlilo k nám z Maďarska viac ako sedemdesiattisíc Slovákov. Veľká časť z nich sa usídlila v južnej časti západného Slovenska v obciach okresov Dunajská Streda, Galanta, Komárno, Levice a Senec.

Spomienka na navrátilcov v Seredi.

■ POD STRECHOU SPOLKU

Už takmer dvadsať rokov pôsobí v Galante Spolok Slovákov z Maďarska (SSM), ktorý združuje rodiny presídlencov a ich priaznivcov. Popri množstve kultúrno-spoločenských podujatí prezentoval aj niekoľko knižných publikácií a monografií. Podľa slov predsedníčky spolku Anny Pilárikovej, ktorá stojí na jeho čele od založenia, hlavnou náplňou činnosti zostáva vernosť k slovenským dolnozemským koreňom, rozvoj kultúrneho dedičstva predkov, upevňovanie zvykov a tradícií a ich prenos na mladú generáciu. Vzájomnú spoluprácu medzi slovenskými združeniami Slovákov v Maďarsku a Spolkom Slovákov z Maďarska považuje za významnú a spoločné usporadúvanie kultúrnych a etnogastronomických podujatí za veľmi prospešné. Spolok v roku 2007 po prvý raz pripravil s mestom Sereď na železničnej stanici v Seredi spomienkové stretnutie venované šesťdesiatemu výročiu príchodu prvého transportu Slovákov z Pitvaroša na územie Slovenska a takisto to zopakovali aj pri šesťdesiatom piatom výročí. Vždy sa na týchto podujatiach zúčastnil veľký počet účastníkov z radov presídlencov.

■ PRVÍ PRESÍDLENCI

Dolnozemská obec Pitvaroš, ležiaca v Čanádskej župe, mala v čase presídľovania tri tisícky obyvateľov slovenského pôvodu. Už v roku 1945 predáci týchto slovenských Pitvarošanov navštívili popredných slovenských činiteľov v Budapešti, v Prahe a v Bratislave, aby ich oboznámili s myšlienkou vysťahovania sa do vlasti predkov a na ich odporučenie už vtedy pomýšľali hromadne presídliť sa z Pitvaroša. Definitívne sa rozhodli až po podpísaní dohody o výmene obyvateľstva. V roku 1946 sa začalo organizovať presídlenie a po spísaní mien a majetku prihlásení už len očakávali deň D. Nastal v piatok ráno 11. apríla 1947, keď do obce prišli nákladné autá a vojaci česko-slovenskej armády, čím sa začali prvé kroky sťahovania. Keď boli živé zvieratá, nábytok a iné potrebné bytové doplnky, náradie a stroje naložené, popoludní do áut nastupovali tiež ich majitelia. Prvých sedemdesiat rodín naložili aj s ich majetkom do päťdesiatich nákladných železničných vozňov. Po dlhej ceste s prestávkami ich čakalo prvé slávnostné privítanie po prekročení maďarsko-slovenskej hranice v Štúrove. Po troch dňoch cesty prišiel vyzdobený vlak v nedeľu 14. apríla 1947 v popoludňajších hodinách do cieľovej stanice v Seredi. Na vyzdobenej železničnej stanici ich pozdravovalo, vítalo chlebom a soľou a hudbou veľké množstvo ľudí, ktorí spolu s nimi v tisícovom sprievode pokračovali ulicami na seredské námestie, kde ich privítali vrcholní predstavitelia SNR a Zboru poverenícov. Prvých presídlencov začali odvážať na dohodnuté miesta. Po tomto transporte nasledovalo do konca mája ďalších približne dvadsať železničných transportov Pitvarošanov v počte takmer dvetisícpäťsto osôb, ktoré tvorili 655 rodín. V Pitvaroši zanechali tristošesťdesiat rodinných domov. Na Slovensku našli nový domov v Malej a Veľkej Mači, Reci, Senci, Sládkovičove a vo Veľkých Úľanoch.

■ SPOMIENKA V SEREDI

Tohtoročná spomienka, organizovaná SSM v Galante a Domom MS v Galante v súčinnosti s mestom Sereď, sa konala na železničnej stanici v Seredi na Bielu sobotu 15. apríla 2017. Napriek chladnému počasiu i skutočnosti, že mnohí z najstarších, ktorí tu v roku 1947 vystupovali zo železničných vozňov, zostarli alebo už nie sú medzi živými, teraz ich v hojnom počte nahradili ich potomkovia. Spomienkové stretnutie privítaním prítomných a vzácnych hostí otvorila predsedníčka SSM Anna Piláriková. Vzhľadom na to, že presídlení Slováci z Pitvaroša prišli ako evanjelici a viacerí z nich sú členmi evanjelického cirkevného zboru v Sládkovičove, genézu ich národného, kresťanského a hospodárskeho života na Dolnej zemi aj na Slovensku priblížila farárka Andrea Lukačovská. Viceprimátor mesta Sereď Ľubomír Veselický, hostiteľ podujatia, pripomenul širšie historické súvislosti presídlenia. Zdôraznil, že si treba vážiť skutočnosť, že územie, ktoré obývali naši predkovia, i návrat tých, ktorých si dnes pripomíname, je dnes naším územím. Posťažoval sa, že o tejto dejinnej udalosti médiá na Slovensku neinformujú. Poznamenal, že svoju históriu si píšeme denne. Otázkou je, či si tú „malú dejinnú epizódu“, akou je návrat Slovákov do zeme svojich predkov, dokážeme uvedomiť a pochopiť jej historický význam. Prítomných účastníkov pozdravil aj predseda dozorného výboru Matice slovenskej Štefan Martinkovič, ktorý pripomenul, že práve Matica slovenská pri organizovaní návratu Slovákov zo zahraničia vysoko držala vlajku a dlho sa venovala ich príchodu, ich kultúrnym a vzdelanostným požiadavkám a vytrvalo, pokiaľ mohla, držala nad nimi záštitu. A tiež aj po roku 1989 právnici maticiari v držbe pozemkov jednotlivcom z radov presídlencov pomáhali legalizovať ich vlastnícke práva. Na znak úcty k presídleným Slovákom položil k pamätnej tabuli veniec Matice slovenskej. Z poverenia predsedu Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí sa prítomným prihovoril Ľudovít Pomichal, ktorý spomenul niekoľko príkladov pomoci ÚSZZ potrebnej na zachovanie slovenskej kultúry a národnej identity Slovákov žijúcich najmä na Dolnej zemi. Ako zaujímavosť uviedol, že po svojich predkoch má korene v Slovenskom Komlóši. Významným zahraničným hosťom bola predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy Alžbeta Hollerová-Račková. Spoločne s viceprimátorom Serede a predsedom dozorného výboru Matice slovenskej položila veniec k pamätnej tabuli. V rámci kultúrneho programu vystúpili žiačky ZŠ Juraja Fándlyho Eva a Ema Mančíkové s prednesom poézie a s Detským folklórnym súborom Kvetoňka sa predstavili žiačky ZŠ Jána Fischera Kvetoňa.

Martinská spomienka na Bela Pollu v znamení odkazu súčasnosti

Človek presvedčenej práce a hrdej myšlienky

Martin JADRANSKÝ – Foto: Juraj REGULI

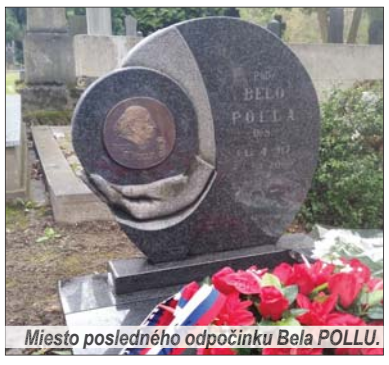
V Martine na Národnom cintoríne večný sen snívajú mnohí velikáni národných dejín. V ten deň v poryvoch mrazivého vetra svišťali dažďové kvapky, občas ich vystriedala hrsť snehových vločiek, akoby ani nebol jarný mesiac. Nepohoda a slota útočili na skupinku dôstojne poobliekaných ľudí, zhrčených okolo náhrobníka umiestneného vedľa jedného z chodníkov. Na vystretej dlani – akoby podávanej a zároveň poskytujúcej ochranu – mramorového reliéfu je vyobrazená tvár staršieho muža z profilu, polorozviate vlasy, na očiach okuliare, pod nosom fúzy. Vedľa meno a míľniky života: PhDr. Belo Polla, 12. 4. 1917 – 16. 8. 2000. Ozaj, vie vôbec niekto, koľkokrát musel tento vzácny človek práve v podobne nevľúdnom počasí pracovať pri terénnom archeologickom výskume v niektorej unikátnej lokalite a prekonávať nielen nánosy času, ale aj atmosférickú nepriazeň? Ba, presnejšie, nie musel, ale chcel...

Stretnutie na Národnom cintoríne v Martine.

Ak si nebudeme pripomínať obetavých ľudí a odborníkov, ktorí nezištne pomáhali svojou prácou a zápalom spomínať na živú národnú minulosť a jej stopy, ostaneme len onými legendárnymi hurbanovskými otrockými kožami. Aj so zreteľom na toto bolo dobré – ba priam nevyhnutné! –, že Spolok slovenských spisovateľov, Archeologický ústav SAV v Nitre, Matica slovenská, mesto Martin a SNM v Martine-Múzeum Martina Benku pripravili na 20. apríla spomienkové stretnutie venované storočnici narodenia historika, archeológa, archivára a matičného činovníka Bela Pollu.

■ OBJAVENÉ POKLADY

Pohľad na jeho bohatý život a zmysluplné dielo sme priniesli v SNN počas ostatných rokov viackrát. Nedávno v krátkom medailóne s dôrazom na Pollovu odhodlanosť

Miesto posledného odpočinku Bela POLLU.

klásť základy sebavedomého národného pohľadu na historický vývoj nášho územia. Iba pripomenieme, že sa narodil v Humennom, kde robil aj prvé školské kroky, gymnaziálne štúdiá absolvoval v Michalovciach. Počas vysokoškolských rokov v Bratislave ho formovali mnohé osobnosti. Už v roku 1938 (!) sa stal členom Matice slovenskej a práve v matičnom zborníku vedecky debutoval. Počas vojny bol pracovníkom Archívu Ministerstva vnútra, potom profesorom slovenčiny a dejepisu v Bratislave, pôsobil v Historickom odbore MS v Martine. Tu bol promovaný za doktora filozofie, podieľal sa na vydávaní Zborníka Historického odboru MS. Prišiel rok 1948, februárové „čistky“, nezmyselné vyšetrovania, obvinenia a ešte nezmyselnejšie väznenie. Po prepustení sa začal venovať historickej archeológii, presnejšie koncipovať ju ako vedný odbor. Ako pracovník Štátneho archeologického ústavu v Nitre vo viacerých pôsobiskách aj postoch, ako vedec historicko-archeologického oddelenia SNM v Bratislave.

Je známe, že najradšej pracoval v teréne. Nachádzal poklady minulosti v mnohých lokalitách, napriek prekážkam v osobnom živote sa s láskou venoval archeológii stredoveku aj odbornej publicite vykopávok viac ako štyri desaťročia. Keď mu vek a zdravie už nedovoľovali pracovať v teréne, vrátil sa k činnosti vo výbore a v Historickom odbore MS a k aktivitám na prospech verejnému slovenskému životu.

■ ODKAZ DNEŠKU

Iniciátorom martinskej spomienky bol Dušan Čaplovič, vedec a politik, dlhoročný spolupracovník a priateľ Bela Pollu, ktorý na dôstojnom kolokviu povedal veľa výstižných slov. Aj tieto: „ Pamätám si, ako bytostne prežíval hlasovanie o zvrchovanosti a Ústave Slovenskej republiky, ako sa tešil, vravel mi, že doslova omladol so vznikom samostatnej Slovenskej republiky. Neskutočne prežíval a tešil sa z prijatia zákona o štátnom jazyku. Obdivoval osobnosti, akými boli Ján Chryzostom Korec, Roman Kaliský, Gustáv Valach, Imrich Kružliak, Ladislav Ťažký... Nepozeral na konfesiu, politickú príslušnosť, ale na konkrétne skutky, činy a vzťah k Slovensku.“

Presné, veď hovoríme o človeku presvedčenej práce a hrdej myšlienky – všetko venované slovenskému národu. Je samozrejmé, že za svoju bohatú prácu a postoje sa zaslúžene dočkal viacerých verejných uznaní. Aj tu sa ukázal charakter Bela Pollu. Všetky si vážil, no nespyšnel – spomínajú všetci tí, čo ho poznali. Aj to je mimoriadne cenný odkaz, ba v mnohom až memento dnešným generáciám. Ak sa v ľuďoch pôsobiacich na odborných (a aj verejných) postoch nebude snúbiť presvedčená odbornosť, prirodzená skromnosť a nezištná schopnosť robiť pre dobro národného celku tak, ako to po celý život robil Polla, nebudeme sa posúvať vpred. Ale naopak, rútiť sa niekam...

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Ako vymyť mozog?

„Dajte ľuďom súťaže, v ktorých vyhrajú zapamätaním si slov z populárnych hitov, mien hlavných miest alebo koľko kukurice kde vlani vyrástlo. Doplna ich napchajte nehorľavými dátami, nech sa cítia plní faktov, absolútne brilantných informácií. Potom sa budú cítiť, že myslia a budú mať zmysel pre chod bez pohybu. A budú spokojní, pretože fakty tohto druhu sa nemenia," to sú slová amerického spisovateľa Raya Bradburyho z roku 1951 (!) z diela Fahrenheit 451.

Dnes je dátum o šesťdesiatšesť rokov „starší", ale ak máme oči a uši otvorené, zisťujeme, že je to už tu rovnako, ako sa blíži príchod americkej armády do Vajnor. Takto nám vymývajú mozgy viac-menej všeobecne, no vo verejnoprávnej dvojbodke osobitne. Veď „miluje Slovensko" ten, kto napríklad vie, či uhádne, koľko hrachov je v kilovom balení. Takýto mozog nie je veru náchylný „trápiť sa" duchovnými hodnotami! V mysli takto manipulovaného človeka, ak nie je dostatočne obozretný, ostáva veľmi málo miesta na duchovné hodnoty.

A to sme sa ešte nedotkli noviniek a správ, ktoré zahlcujú verejný priestor, krátkodobú pamäť a využitie propagandy. Nuž, boli časy, keď nebola televízia ani rádio, a dokonca ani noviny, a vtedy mali ľudia čisté pamäte. Prostredníctvom „oral history" pamätali na časy dávno minulé, akoby sa odohrali pred týždňom. My dnes v čase informácií, ktoré nás svojím množstvom priam bičujú, pričom sú „dobre" prefiltrované a aj na kilometre od pravdy, vskutku už nedokážeme rozlíšiť, čo sa stalo včera a čo predvčerom. Vysvetľujú to slová francúzskeho profesora Jacquesa Ellula: „Realitou je, že moderný človek o aktuálnych problémoch nepremýšľa, ale pociťuje ich. Hoci reaguje, nerozumie im a prestáva si ich spájať so svojou zodpovednosťou. Ešte menej je schopný identifikovať nesúlad medzi po sebe idúcimi faktami. Schopnosť zabúdať je neobmedzená."

Ako to zmeniť? Dá sa to vôbec v dnešnej dobe zmeniť? Jedným z dôležitých krokov by mohlo byť pôsobenie médií v takzvanom verejnoprávnom priestore. Médií, ktoré žijú z našich koncesionárskych poplatkov a slúžia na vymývanie mozgov. Na vzďaľovanie sa človeka od svojej duchovnej podstaty. Robme pre toto všetci všetko, čo môžeme.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

Poznávali remeselnú zručnosť ľudových majstrov aj paletu ich výrobkov

Deň ľudových tradícií v Tisovci

Ingrid ŠULKOVÁ, D MS v Rimavskej Sobote

Matica slovenská každý rok organizuje podujatia a podporuje projekty zamerané na upevňovanie kultúrneho povedomia mladej generácie. K takýmto podujatiam možno zaradiť Deň ľudových tradícií, ktorý sa uskutočnil 11. apríla 2017 v Strednej odbornej škole v Tisovci, kde ľudoví umelci a remeselníci predstavili rôzne výrobky z oblasti rezbárstva, košikárstva, brašnárstva, remenárstva, výroby bačovského riadu, ďalej výrobky zo šúpolia, z drôtu, výrobu kraslíc, píšťaliek, píšťal a fujár, tradičné výšivky, háčkovanie, pletenie, paličkovanú čipku, výrobu praciek, bičov, nožov, ktoré vznikajú pod rukami naslovovzatých majstrov, akými sú Milan Stieranka, Dušan Ceber, Eva Dolinajová, Ľubomír Majan, Sonia Hrončeková, Karolína Krišková, Jarmila Hoosová a Ľubica Pinerová. Popri praktických ukážkach odzneli aj prednášky o histórii a významných osobnostiach regiónu. Lektormi v tejto súčasti programu boli doc. Július Lomenčík z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Martin Ceber z Rimavskej Soboty. Folkloristka Jaroslava Lajgútová pripravila výstavu ľudových krojov a textílií, pričom pútavo opisovala obyčajovú kultúru, tradičné zvykoslovie a odpovedala na zvedavé žiacke otázky. Žiaci a pedagógovia mali tiež možnosť oceniť tanečné a hudobné vystúpenie Detského folklórneho súboru Čížiček z Tisovca.

Organizátori chceli aj takto motivovať školákov v záujme o svoju históriu, tradície, kultúrne dedičstvo, ako aj upevňovanie národnej spolupatričnosti. Treba len oceniť, že pozvanie na Deň tradícií prijali aj pedagógovia a žiaci zo Základnej školy J. Franciscího-Rimavského z Hnúšte.

V Rimavskej Píle si pripomenuli výročie Terézie Vansovej

Nechcela byť stredobodom vesmíru...

Monika KONCOŠOVÁ, predsedníčka MO MS v Tisovci

Matičiari v Tisovci sa spolupodieľali na slávnostnej spomienke na 160. výročie narodenia Terézie Vansovej, významnej slovenskej spisovateľky a dejateľky. Takmer tridsať rokov prežila v Rimavskej Píle, v malej malohontskej obci neďaleko Tisovca.

Program podujatia, na ktorom sa členovia MO MS zúčastnili, sa začal slávnostnými službami Božími v evanjelickom kostole, ktoré boli spojené s vystúpením spevokolu zo Zvolenskej Slatiny, spisovateľkinho rodiska. Pri jej pamätníku sa uskutočnil pietny akt kladenia vencov a kvetov. V kultúrnom dome podujatie pokračovalo krátkym kultúrnym programom. Ženy z Klubu dôchodcov v Rimavskej Píle predviedli páračky, ktoré v čase pôsobenia Vansovcov v Rimavskej Píle neraz boli aj v tamojšej fare. O živote a činnosti Terézie Vansovej hovorila Mgr. Monika Koncošová, predsedníčka MO MS v Tisovci, v slávnostnom príhovore.

Miestni matičiari a verejnosť vzdali úctu významnej spisovateľke, osobnosti, žene, ktorá, ako sama napísala, nikdy nechcela byť stredobodom vesmíru, a keď už, tak jej stačilo, aby v ňom mohla byť so svojimi rodičmi, súrodencami, s manželom, deťmi a ľuďmi, ktorí jej vstúpia do života. A takou aj napokon bola... Terézia Vansová prežila

v Rimavskej Píle spolu s manželom mnoho rokov a postupne sa stala pre blízkych a Piľanov povzbudením vo viere, v odpúšťaní, v láske i v pokore. A asi najlepšie svoju lásku k tomuto kraju a Rimavskej Píle vyjadrila ona sama: „Žila som v kraji, kde sa aj vlci vyzúvajú, kde bolesť našla svoje chodníky, ale kde som prežívala aj zázračné dni ako v rozprávkach, dni, keď Božie slnko pohládzalo ľudí... Kde som pochopila, že úžasná chuť medu sa rodí z trpkých štiav drsnej zeme... A tu som napokon objavila slnko, moje milované slnko."

MATIČNÉ DEPEŠE

Osudy v Hrušove

Matica slovenská, obec Hrušov a Hontiansko-ipeľské osvetové stredisko pripravujú v sobotu 6. mája od 9. hod. a 7. mája od 14. hod. zaujímavé podujatie s bohatým programom Osudy ľudí a stavieb. Začne sa Turistickým pochodom vďaky – Tradičné staviteľstvo, zameraným na spracovanie pôvodných materiálov na stavbu obydlia a na tradičné prvky bývania rôznych sociálnych vrstiev v autentickom prostredí lazníckej usadlosti. Programovú nedeľu s názvom O čom rozprávali Hrušovčania otvorí slávnostné kladenie vencov pred pamätníkom padlých v Hrušove, v novom hrušovskom kultúrnom dome bude stretnutie s rôznymi podobami slovesného folklóru a tiež beseda s pamätníkmi aj z okolitých obcí, ktorí zažili evakuáciu počas druhej svetovej vojny. Tému podujatia dokreslia odborné prednášky prof. PhDr. Marty Botíkovej, CSc., a PhDr. Jána Botíka, CSc.

(se)

Bilancovanie v Trstenej

Za účasti hostí z matičného vedenia aj predstaviteľov mesta sa začiatkom apríla uskutočnilo valné zhromaždenie matičiarov v Trstenej. V hodnotiacej správe za uplynulé štyri roky, ktorú predniesol dnes už bývalý predseda Ľubomír Lucký, vyzdvihol najmä bohatú spoluprácu s krajanmi v zahraničí, ale aj množstvo domácich aktivít, ktoré túto matičnú organizáciu zaradili medzi najagilnejšie na hornej Orave. Trstenčania si na ďalšie volebné obdobie 2017 – 2021 zvolili do svojho čela Janu Frančekovú a tiež delegáta na celoslovenské VZ MS ktoré sa uskutoční 10. – 11. novembra 2017 v Liptovskom Mikuláši.

(ľl)

Umenie inštinktu

Májové dni ponúkajú v centre Turca peknú príležitosť spoznať sídlo Matice slovenskej a zároveň si pozrieť aj výstavu rezieb a plastík Sakrálne umenie s Jozefom Práznovským, ktorá je expozičným projektom Domu Matice v Žiline. Vernisáž k výstave sa uskutočnila 3. mája 2017 v priestoroch Matice slovenskej v Martine, Ul. P. Mudroňa, ale milovníci „umenia inštinktu", ako zvyknú teoretici označovať tvorbu neškolených výtvarníkov, ju môžu navštíviť až do konca mája počas pracovných dní od 10. do 16. hodiny.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

6. mája

– pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi (1852) symbolicky popravili dvadsaťšesť uhorských revolucionárov; keďže všetci stihli ujsť do zahraničia, na šibeniciach viseli ich mená a oznam, že ich zbavili majetku; medzi nimi boli aj Ľudovít Košut a Košičan Július Andráši, ktorý sa onedlho paradoxne stal ministerským predsedom Uhorska

– stoštyridsať rokov, čo zomrel slovenský politik a publicista Viliam Pauliny-Tóth, predseda Slovenskej národnej strany (1826 – 1877)

– tridsať rokov od smrti vynikajúceho etnológa, fotografa, kameramana a filmového režiséra Karola Plicku (1894 – 1987)

– spisovateľ, básnik a esejista docent Sergej Makara, člen redakčnej rady Literárneho týždenníka, má osemdesiat rokov

7. mája

– stotridsať rokov od narodenia košického strelca Alexandra Prokopa (1887 – 1964), ktorý pred sedemdesiatimi piatimi rokmi na olympiáde v Štokholme získal v streľbe puškou zlatú medailu

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi (1992) maďarská vláda vypovedala zmluvu s česko-slovenskou vládou o výstavbe komplexu vodných diel na Dunaji (1992)

8. mája

– stodeväťdesiatpäť rokov od katastrofálnej prietrže mračien a povodní na Kysuciach; okrem obrovských škôd si vyžiadali aj päťdesiatosem ľudských životov (1822)

– pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel uhorský minister dopravy a obchodu Gabriel Baroš z Ilavy (1848 – 1892)

– deväťdesiat rokov od smrti blahoslavenej Slovenky Miriam Terézie Demjanovičovej, umrela mladučká v USA (1901 – 1927)

– päťdesiat rokov má prozaik a literárny kritik Vladimír Balla, člen Spolku slovenských spisovateľov

9. mája

– stodesať rokov, čo sa narodil jeden z prvých našich výtvarných fotografov Tibor Honty (1907 – 1968)

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil Alojz Habovštiak (1932 – 2000), archeológ, riaditeľ Slovenského národného múzea

– pred polstoročím umrela baletná umelkyňa a choreografka Ela Fuchsová-Lehotská (1905 – 1967)

10. mája

– bratislavské autobusy majú deväťdesiate narodeniny; prvá autobusová linka viedla od niekdajšej stanice Bratislava – Nivy po SND na Hviezdoslavovom námestí

– štyridsaťpäť rokov od smrti novinára a politika Tida J. Gašpara (1893 – 1972)

11. mája

– prvá púť Bratislava – Marianka sa konala v roku 1947; 70. výročie

– pred pätnástimi rokmi sme po víťazstve 4:3 nad Rusmi na hokejových MS 2002 vo Švédsku získali zlato

– sedemdesiat rokov má poslanec a publicista František Šebej

12. mája

– sto piate výročie založenia evanjelickej diakonie na Slovensku poetkou Kristínou Royovou (1912)

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil národný umelec sochár Tibor Bartfay (1922 – 2915); o. i. autor Štúrovho súsošia v našom hlavnom meste a majestátneho Pribinu v Nitre

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Peter ŠTRELINGER. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.